

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему Удосконалення фінансового стану металургійного підприємства в умовах фінансової кризи

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0729-уфпс-з
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)

страхування»

Болотіна О.І.

освітньої програми управління фінансами
(код і назва освітньої програми)

підприємницьких структур

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

_____
(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, доцент, к.е.н. Шапуров О.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, професор, д.е.н. Метеленко Н.Г.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)
Освітня програма Управління фінансами підприємницьких структур
(код та назва)
Спеціалізація _____
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф.
Метеленко Н.Г.

«___» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНЦІ

Болотиній Ользі Ігорівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Удосконалення фінансового стану металургійного підприємства в умовах фінансової кризи

керівник роботи Шапуров О.О., к.е.н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «___» _____ 20__ року № _____

2. Строк подання студентом роботи Дата згідно графіку захисту

3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність банку, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Теоретична частина. Теоретико - методологічні основи фінансового стану металургійного підприємства

Аналітична частина. Аналіз фінансового стану металургійного підприємства

Проектна частина. Удосконалення фінансового стану металургійного підприємства

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Рис.1.1 Місце фінансового аналізу у загальній системі аналізу господарської діяльності підприємства. Таблиця 1.1. Ознака видів фінансового аналізу. Таблиця 2.1. Загальна оцінка вартості майна підприємства. Таблиця 2.2. Динаміка та структура основних засобів ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.3. Аналіз руху та ефективності використання основних засобів ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.4. Динаміка та структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.5. Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.6. Аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжсталь».

Таблиця 2.7. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.8. Вихідна інформація для визначення типу фінансової стійкості підприємства. Таблиця 2.9. Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.10. Коефіцієнтний аналіз ліквідності ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.11. Групи активів та пасивів балансу ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.12. Зіставлення груп активів та пасивів ПАТ «Запоріжсталь» за період 2017-2019рр. Таблиця 3.1. Песимістичні та оптимістичні фактори для моделі фірми «Di Pont». Таблиця 3.2. Розрахунок впливу факторів на основі моделі фірми «Di Pont». Рис.3.1. Розрахунок впливу факторів за допомогою моделі фірми «Di Pont». Таблиця 3.3. Розрахунок впливу коефіцієнтів на основі моделі фірми «Di Pont». Таблиця 3.4. Відмінності між кредитом та факторингом. Таблиця 3.5. Факторингові операції комерційних банків - лідерів ринку факторингових послуг. Таблиця 3.6. Розрахунок вартості факторингу. Таблиця 3.7. Розрахунок вартості кредиту. Таблиця 3.8. Порівняння вартості факторингу та вартості кредиту. Таблиця 3.9. Розрахована вартість факторингу для підприємств машинобудування. Таблиця 3.10. Покращення показників ділової активності в результаті застосування факторингу

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Шапуров О.О., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>	18.09	19.10
2	<i>Шапуров О.О., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>	19.10	30.10
3	<i>Шапуров О.О., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>	30.10	16.11

7. Дата видачі завдання 10.09.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Дослідження теоретично-методологічних аспектів фінансового стану металургійного підприємства</i>	25.10.2020	
2	<i>Огляд літературних джерел з фінансового стану металургійного підприємства</i>	30.10.2020	
3	<i>Збір даних та дослідження звітної документації ПАТ "Запоріжсталь"</i>	6.11.2020	
4	<i>Аналіз фінансового стану ПАТ «Запоріжсталь»</i>	20.11.2020	
5	<i>Розробка практичних рекомендацій щодо покращення фінансового стану</i>	30.11.2020	

Студент _____ Болотіна О.І.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____ Шапуров О.О.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Макушинська А.П.
(підпис) (ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Болотіна О.І. Удосконалення фінансового стану металургійного підприємства в умовах фінансової кризи.

Кваліфікаційна випускна робота на здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 - Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник О.О.Шапуров. Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ, кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 2020.

Сформовані основні аспекти фінансового стану металургійного підприємства. Проаналізовано фінансовий стан металургійного підприємства. Удосконалено фінансовий стан металургійного підприємства.

Ключові слова: ФІНАНСОВИЙ СТАН, МАЙНОВИЙ СТАН, ЛІКВІДНІСТЬ, ФІНАНСОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ, ФАКТОРИНГ

ABSTRACT

Bolotina O.I. Improving the financial condition of a metallurgical enterprise in a financial crisis.

Qualifying final work obtaining a master's degree in higher education by specialty 072 - Finance, banking and insurance, scientific supervisor. O.O.Shapurov. Engineering Educational and Scientific Institute ZNU, Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance. 2020.

The qualifying final work has outlined and described theoretical basis financial condition of the metallurgical enterprise. Financial conditions of the metallurgical enterprise are analyzed. The financial condition of the metallurgical enterprise has been improved

Keywords: FINANCIAL CONDITION, PROPERTY CONDITION, LIQUIDITY, FINANCIAL MODELING, FACTORING

АННОТАЦИЯ

Болотина А.И. Совершенствование финансового состояния металлургического предприятия в условиях финансового кризиса.

Квалификационная выпускная работа на соискание степени высшего образования магистра по специальности 072 - Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель О.О.Шапуров. Инженерный учебно-научный институт ЗНУ, кафедра информационной экономики, предпринимательства и финансов, 2020.

Сформированы основные аспекты финансового состояния металлургического предприятия. Проанализировано финансовое состояние металлургического предприятия. Усовершенствовано финансовое состояние металлургического предприятия.

Ключевые слова: ФИНАНСОВЫЙ СОСТОЯНИЕ, ИМУЩЕСТВЕННОЕ ПОЛОЖЕНИЕ, ЛИКВИДНОСТЬ, ФИНАНСОВОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ, ФАКТОРИНГ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО - МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1. Теоретичні аспекти фінансового стану металургійного підприємства.....	9
1.2. Роль аналізу фінансового стану та його вплив на ефективну діяльність підприємства.....	13
1.3. Коефіцієнтний аналіз фінансового стану металургійного підприємства.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	34
2.1. Аналіз майнового стану металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь».....	34
2.2. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь».....	42
2.3. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь»	48
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	54
3.1. Удосконалення методики оцінки фінансового стану за рахунок використання факторної моделі фірми «Du Pont»	54
3.2. Покращення фінансового стану металургійного підприємства за рахунок показників ділової активності	62
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний стан ринкових відносин в Україні супроводжується відповідальністю та самостійністю підприємств та інших суб'єктів ринку у розробленні та ухваленні управлінських рішень, ефективність яких значною мірою визначається об'єктивною, своєчасною та всебічною оцінкою їх фінансового стану.

У кризових умовах розвитку економіки зростає актуальність питань, пов'язаних з вибором та уніфікацією системи прийомів, методів та показників оцінки фінансового стану підприємства, оскільки саме правильний їх вибір, послідовність та методика розрахунків, враховуючи поставлену мету, дозволить розробити ефективний механізм для всебічної та якісної оцінки фінансової діяльності підприємства.

Мета й завдання дослідження. Удосконалення фінансового стану металургійного підприємства в умовах фінансової кризи

Для досягнення зазначеної мети сформульовано такі завдання:

- систематизувати теоретико - методичні основи фінансового стану металургійного підприємства;
- проаналізувати фінансовий стан металургійного підприємства
- запропонувати заходи по удосконаленню фінансового стану металургійного підприємства

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження металургійне підприємство ПАТ «Запоріжсталь».

Предметом дослідження є фінансовий стан металургійного підприємства .

Методи дослідження. Загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, теоретичне моделювання, абстрагування; спеціальні методи: горизонтальний та вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Матеріалами для дослідження стали: спеціальна література з проблем теорії та практики удосконалення фінансового стану

металургійного підприємства, нормативні документи, статистичні дані.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

- науково – методичний підхід до антикризового управління металургійним підприємством, на відміну від існуючих підходів антикризові заходи охоплюють сучасні тенденції інноваційного розвитку підприємства в умовах стагнаційних процесів старопромислового регіону.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені в ході дослідження науково – практичні рекомендації можуть бути використані в діяльності ПАТ «Запоріжсталь та на інших металургійних підприємствах, що дозволить удосконалити та підвищити ефективність управління фінансово-господарською діяльністю.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в доповіді на Міжнародній науково – практичній конференції «Біоекономіка як ключовий фактор розвитку виробництва та екологізації промислового регіону».

Публікації. Основні положення роботи опубліковано в матеріалах міжнародної науково-практичної конференції.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні документи, навчально – методична література, наукові публікації в періодичних виданнях з питань оцінки фінансового стану металургійного підприємства, а також фінансова звітність металургійних підприємств та зокрема ПАТ «Запоріжсталь.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на __ сторінках. Робота містить __ таблиць, __ рисунків та __ додатків. Список використаних джерел налічує __ найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО - МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні аспекти фінансового стану металургійного підприємства

Сьогодні головною проблемою ефективного функціонування підприємств України є відсутність комплексної системи оцінки фінансового стану підприємств, яка б справді допомагала керівництву підприємства виявляти больові точки та ухвалювати правильні управлінські рішення.

В останні роки в Україні відбулися і відбуваються глибокі економічні зміни, зумовлені кризовим станом економіки. Поява значної кількості підприємств, заснованих на недержавних формах власності, недосконала система оподаткування, кредитування і розрахунків, певний розвиток ринкової інфраструктури у сфері фінансово-кредитних відносин, – все це вимагає від суб'єктів господарювання вміння грамотно оцінювати фінансовий стан свого підприємства. Інакше вони не зможуть приймати правильні управлінські рішення і їхні шанси на успіх у конкурентній боротьбі залишатимуться мінімальними.

Крім того, будь-яке інвестиційне рішення партнерів підприємства по бізнесу базується на основі даних оцінки фінансового стану такого підприємства і доцільності участі в інвестиційній діяльності. Отже, значення оцінки фінансового стану підприємства полягає в тому, що за її результатами у суб'єктів господарювання в умовах кризової економіки з'являється можливість якісніше здійснювати фінансове управління стосовно забезпечення стабільного і поступального розвитку підприємства, оперативно реагувати на зміни його ринкового середовища, спостерігати за показниками, що впливають на платоспроможність і фінансову рівновагу, визначати заходи щодо забезпечення підвищення ефективності фінансово-

господарської діяльності підприємства.

Аналізуючи публікації за темою аналізу фінансового стану підприємства, слід відзначити значне збільшення їх чисельності в останні роки, що підтверджують надзвичайну актуальність теми, обраної для дослідження. В економічній літературі присвячено багато праць вітчизняних і закордонних вчених, які зробили вагомий внесок у розробку теоретичних положень ті методологічних підходів до проблеми оцінки фінансового стану підприємства у працях В.В. Ковальова, А.Д. Шеремета, Р.С. Сайфуліна, О.С. Стоянової, М.М. Крейніної, Г.С. Панової, Є.А. Уткіної, В.Є. Черкасової та інших авторів, в Україні – у працях С.Ф. Покропивного, М.Я. Коробова, М. Л. Лапішко, А.М. Поддєрьогіна, Н.В. Тарасенко, В. М. Івахненко, Є.В.Мниха, Т. Г. Бені, С. Б. Довбні та інших.

Для оцінки фінансового стану підприємства важливим є визначення самого поняття “фінансовий стан підприємства”. Існує безліч трактувань цього поняття. Більшість науковців повторюють трактування сутності “фінансового стану підприємства” за методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій. Вони визначають це поняття як комплексне, що характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства [8,13,14].

Дане визначення не зовсім точно відображає зміст поняття “фінансовий стан”, оскільки воно не може бути результатом взаємодії певних фінансових відносин, від яких залежить фінансова спроможність підприємства щодо забезпечення своєї поточної діяльності, подальшого розвитку, погашення лише короткострокових чи і довгострокових зобов'язань, а по друге основою даного поняття повинна бути не комплексність, а реальна можливість забезпечення як свого розвитку так і погашення певних зобов'язань.

Більш обґрунтованим визначенням порівняно з даним, є трактування тих авторів, що підкреслюють відображення у понятті “фінансовий стан”, якісної сторони виробничої і фінансової діяльності, хоча й з деякими

відмінностями. До таких можна віднести тлумачення М.Я. Дем'яненка, В.В. Осмолівського, М.Ф. Коробова та інших.

Одним з найповніших визначень поняття “фінансового стану підприємства” наведено у фінансовому словнику-довіднику за редакцією М.Я.Дем'яненка, де серед його характеристик на перший план виступає якісна сторона діяльності підприємства, а саме “Фінансовий стан – це комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації усіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Він характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективно фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу” [1, с.410].

В Осмолівського В.В., автора підручника при визначенні поняття “фінансового стану підприємства ” на першому місці також виділено комплексність даного поняття: “Фінансовий стан підприємства – комплексне поняття, характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності комерційних та інших суб'єктів господарювання, доцільністю й ефективністю їх розміщення і використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими суб'єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю ” [2, с.45].

Основну увагу в даному визначенні звернено не тільки на забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами, що є важливим, а й на доцільності та ефективності їх розміщення і використання, платоспроможності підприємства та фінансовій стійкості.

Досить повним і ширшим поняттям ніж “фінансовий стан підприємства”, є визначення сутності даного поняття у М.Я. Коробова. Він стверджує, що “фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. Фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства

необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями” [3, с.110].

Е.А. Маркар'ян, Г.П. Герасименко, С.Е. Маркар'ян розглядають фінансовий стан як сукупність показників, які відображають його здатність погасити боргові зобов'язання.

Фінансовий стан, на думку дослідників, є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства. Таке трактування поняття фінансового стану не розкриває його сутності, а вказує тільки на один з елементів фінансового стану – плато спроможність [4, с.25].

На думку авторів Фінансового словника А.Г. Загороднього, Г.Л.Вознюка, Т.С. Смовженко, фінансовий стан – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами. Це визначення хоча і більш широке, Але теж не повною мірою визначає сутність даного поняття [5, с.183].

У підручнику “Аналіз господарської діяльності підприємства” сутність поняття “фінансового стану підприємства” автор Г.В. Савицька визначає таким чином: “фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу” [6]. Особливість такого визначення полягає в тому, що автор вперше визнає фінансовий стан економічною категорією і підкреслює, що ця категорія відображає стан капіталу у процесі його кругообігу та спроможність підприємства до саморозвитку саме на фіксований момент часу (сьогодні і тільки, а завтра ситуація уже може бути іншою).

І.О. Бланк для висвітлення питань фінансового управління пропонує поняття “фінансова позиція”. На думку І.О. Бланка, фінансова позиція є

станом обсягу та структури активів, капіталу, а також основних фінансових результатів діяльності підприємства на певну дату. Фінансова позиція є предметом аналізу та оцінки з метою виявлення реального фінансового стану підприємства. Фінансовий стан – це рівень збалансованості окремих структурних елементів активів та капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання [7].

Отже, дослідивши сутність поняття “фінансовий стан” та проаналізувавши різні точки зору щодо його визначення, пропонуємо більш точне, лаконічне і таке, що відбиває сутність фінансового стану підприємства, визначення: фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, що визначає реальну (на фіксований момент часу) та потенційну фінансову спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов’язань перед іншими підприємствами й державою.

1.2. Роль аналізу фінансового стану та його вплив на ефективну діяльність підприємства

Однією із самих актуальних проблем підприємств України сьогодні є нестача оборотних коштів та незадовільна структуру капіталу. Це означає, що зміцнення їх фінансового стану є одним з найважливіших завдань, від вирішення якого залежить ефективність функціонування підприємства у цілому. Своєчасна розробка та впровадження системи заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану дозволить підприємствам посилити платоспроможність, прибутковість, фінансовий та майновий потенціал.

Подальший розвиток ринкових відносин в Україні, який характеризується підвищенням конкурентоспроможності продукції, впровадженням досягнень науково-технічного прогресу, ефективністю господарювання і управління виробництвом вимагає розробки таких заходів стосовно покращення фінансового стану підприємств, що дозволяють

досягти бажаного результату при мінімальному залученні додаткових коштів, ефективному використанні та розміщенні наявних ресурсів.

У сучасних умовах кожне підприємство повинно чітко орієнтуватись у складному лабіринті ринкових відносин, правильно оцінювати виробничий та економічний потенціал, стратегію подальшого розвитку, фінансовий стан як свого підприємства, так і підприємств-партнерів.

Під фінансовим станом підприємства розуміють ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [8, с.45].

Фінансовий стан підприємств залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперервний випуск і реалізація високоякісної продукції.

Як правило, що вищі показники обсягу виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг і нижча їх собівартість, то вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан.

Неритмічність виробничих процесів, погіршення якості продукції, труднощі з її реалізацією призводять до зменшення надходження коштів на рахунки підприємства, в результаті чого погіршується його платоспроможність.

Існує і зворотний зв'язок, оскільки брак коштів може призвести до перебоїв у забезпеченні матеріальними ресурсами, а отже у виробничому процесі.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів,

фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану.

Фінансовий аналіз – це метод оцінювання і прогнозування фінансового стану підприємства [9]. Як метод дослідження аналіз полягає в розчленуванні цілого на складові. Протилежне поняття – синтез– це метод вивчення предмета в цілісності, єдності та взаємозв'язку його частин. Зв'язок “аналіз-синтез” притаманний будь-якому науковому дослідженню. Особливе значення він має в економічних дослідженнях як на макро-, так і на мікрорівні.

Мета фінансового аналізу – інформаційне забезпечування прийняття рішень, на які істотно впливають фактичні або прогнозні дані про фінансовий стан підприємства. Ідеться про отримання відносно невеликої кількості ключових, найінформативніших параметрів, що об'єктивно, всебічно характеризують фінансовий стан підприємства (платоспроможність, фінансову стійкість, незалежність, рентабельність діяльності, імовірність банкрутства тощо).

Оцінювання фінансового стану підприємства становить інтерес для широкого кола суб'єктів ринку :

- підприємства, яке хоче знати неупереджену думку про свою діяльність і розробити заходи щодо її поліпшення ;
- акціонерів, що вклали свої кошти у власний капітал підприємства, цікавить стабільність його фінансового стану і прогнози стабільності на майбутнє. Окрім того, їх цікавить рентабельність підприємницької діяльності та політика керівництва щодо виплати дивідендів ;
- інвесторів, зацікавлених в ефективності та прийнятній ризикованості інвестування своїх коштів ;
- кредиторів і постачальників, які бажають впевнитись у платоспроможності підприємства ;

– партнерів по бізнесу, які прагнуть встановити з підприємством стабільні і надійні ділові відносини (постачальники, споживачі, транспортувальники, страхові компанії та ін.);

– сторонніх щодо підприємства структур (так, Державна податкова адміністрація бажає впевнитись у спроможності підприємства сплачувати податки, профспілки – у стабільності зайнятості працівників і здатності своєчасно виплачувати заробітну плату, благодійні організації – у потенційній спроможності підприємства допомагати) [10] .

Таким чином, перелік перерахованих груп користувачів фінансового аналізу показує, що він потрібний всім учасникам економічного процесу.

Аналіз фінансового стану — це частина загального аналізу господарської діяльності підприємства, який складається з двох взаємозв'язаних розділів: фінансового та управлінського аналізу.

Розподіл аналізу на фінансовий та управлінський зумовлений розподілом системи бухгалтерського обліку, яка склалася на практиці, на фінансовий та управлінський облік. Це ж породжує поділ аналізу на зовнішній та внутрішній. Такий поділ аналізу для самого підприємства є декілька умовним, тому що внутрішній аналіз може розглядатися як продовження зовнішнього аналізу і навпаки. В інтересах справи обидва види аналізу доповнюють один одного основною інформацією.

Фінансовий аналіз, який ґрунтується на даних лише бухгалтерської звітності, придбаває характер зовнішнього аналізу, тобто аналізу, який проводиться за межами підприємства зацікавленими контрагентами, власниками або державними органами. Аналіз на основі лише звітних даних містить доволі обмежену частину інформації про діяльність підприємства і не дозволяє розкрити всіх секретів фірми. Обидва види аналізу взаємозв'язані, мають спільну інформаційну базу (рис. 1.1) [11].

Особливостями зовнішнього фінансового аналізу є:

- орієнтація аналізу на публічну, зовнішню звітність підприємства;
- множинність об'єктів-користувачів;

- різноманітність цілей і інтересів суб'єктів аналізу;
- максимальна відкритість результатів аналізу для користувачів.

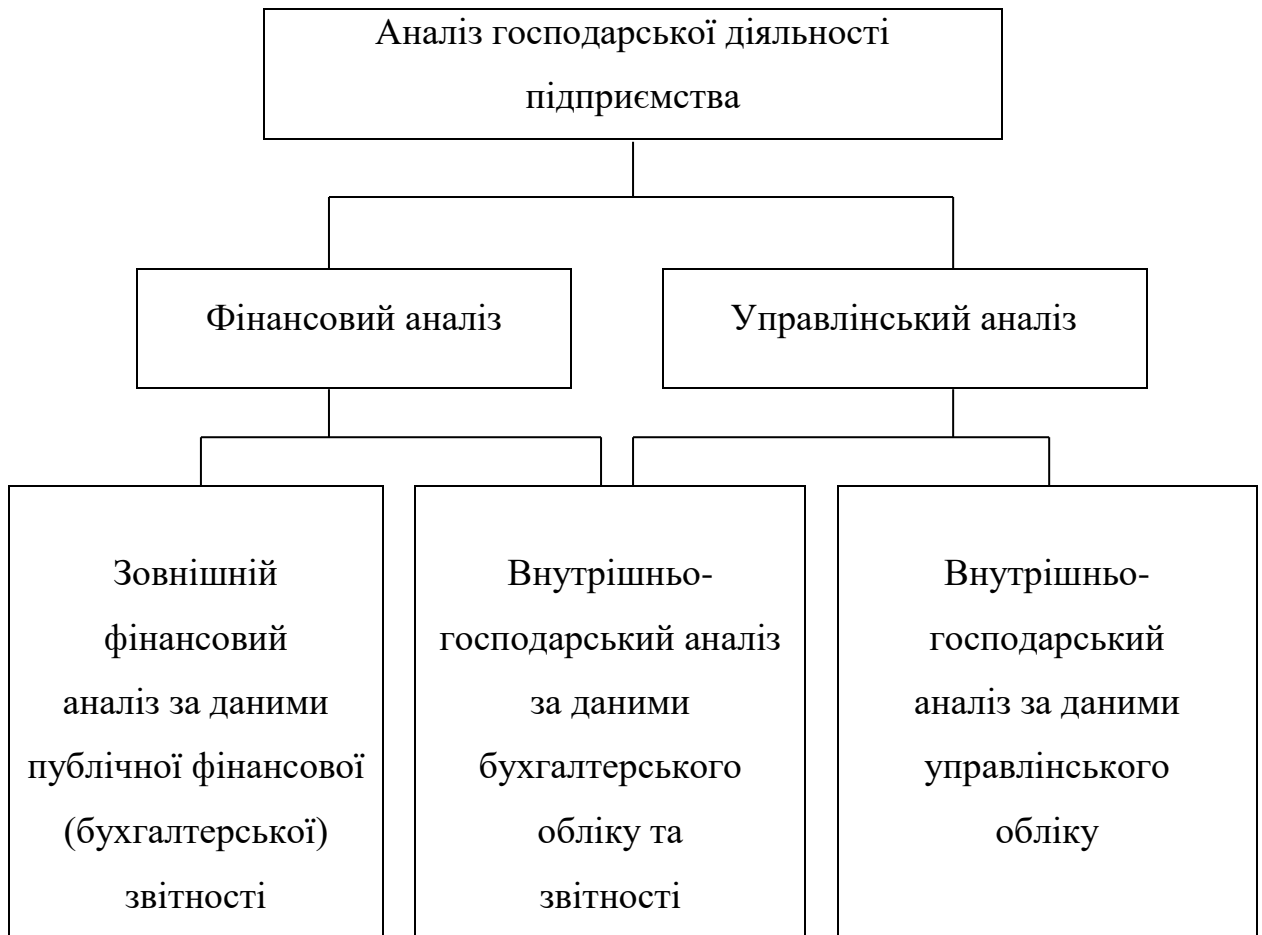

Рис.1.1 Місце фінансового аналізу у загальній системі аналізу господарської діяльності підприємства [12]

Основним змістом зовнішнього фінансового аналізу, який здійснюється партнерами підприємства, контролюючими органами на основі даних публічної фінансової звітності, є:

- аналіз абсолютних показників прибутку;
- аналіз показників рентабельності,
- аналіз фінансового стану, фінансової стійкості, стабільності підприємства, його платоспроможності та ліквідності балансу;
- аналіз ефективності використання залученого капіталу;
- економічна діагностика фінансового стану підприємства [12, с.81].

На відміну від внутрішнього, відповідні складові зовнішнього аналізу більш формалізовані та менш деталізовані.

Внутрішньогосподарський аналіз виконується для керівників підприємства, а також їхніх функціональних та лінійних підрозділів.

Результати цього аналізу використовуються для планування, контролю та прогнозування фінансового стану підприємства. Його мета – встановлювати планомірне надходження грошових коштів і розмістити власні та позичені кошти таким чином, щоб забезпечити нормальне функціонування підприємства, одержання максимального прибутку і запобігти банкрутству.

Успішна діяльність підприємства в умовах ринку значною мірою залежить від того, наскільки точно і безпомилково воно обиратиме собі ділових партнерів.

Основним змістом внутрішнього (традиційного) аналізу фінансового стану підприємства є:

- аналіз майна (капіталу) підприємства;
- аналіз фінансової стійкості та стабільності підприємства;
- оцінка ділової активності підприємства;
- аналіз динаміки прибутку та рентабельності підприємства факторів, що на них впливають;
- аналіз кредитоспроможності підприємства;
- оцінка використання майна та вкладеного капіталу;
- аналіз власних фінансових ресурсів;
- аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства;
- аналіз самоокупності підприємства [13].

Основні відмінності між зовнішнім та внутрішнім аналізами ілюструє таблиця 1.1.

Головною метою аналізу фінансового стану є своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності підприємства і пошук резервів зміцнення фінансового стану підприємства та його платоспроможності.

Предметом аналізу фінансового стану підприємства є фінансові коефіцієнти, які використовуються для оцінювання діяльності фінансових менеджерів і враховуються ними при прийнятті управлінських рішень.

Таблиця 1.1

Ознака видів фінансового аналізу

Ознака	Фінансовий аналіз	
	Зовнішній	Внутрішній
Інформаційна база аналізу	Фінансова звітність (публічна)	Бухгалтерський управлінський облік та звітність
Рівень регламентації правил	Держава	Підприємство
Суб'єкти аналізу (користувачі)	Підприємство і його прями та непрямі ділові партнери	Підприємство
Відкритість результатів аналізу	Відкриті	Комерційна таємниця

При цьому першочерговими завданнями аналізу є:

- загальна оцінка фінансового стану та чинників, що його зумовлюють;
- вивчення відповідності між коштами та джерелами, раціональності їх розміщення та ефективності використання;
- визначення причинно-наслідкових зв'язків між різними показниками виробничої, комерційної та фінансової діяльності і на основі цього оцінка виконання плану щодо надходження фінансових ресурсів та їх використання з позицій зміцнення фінансового стану підприємства;
- дотримання фінансової, розрахункової та кредитної дисципліни;
- визначення ліквідності та фінансової стабільності підприємства;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- прогнозування можливих фінансових результатів, економічної рентабельності, виходячи з реальних умов господарської діяльності й

наявності власних і залучених коштів, розробка моделей фінансового стану при різних варіантах використання ресурсів;

– розробка конкретних заходів, спрямованих на більш ефективне використання фінансових ресурсів і зміцнення фінансового стану підприємства [14].

За результатами аналізу розробляються заходи поліпшення фінансового стану підприємства.

Залежно від змісту і завдань аналізу використовують такі основні інформаційні джерела: фінансову звітність; статистичну звітність; дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку; дані з облікової документації (вибіркові дані); експертні оцінки.

Основними методами аналізу фінансового стану, які широко застосовуються в практиці господарської діяльності підприємств, є:

- горизонтальний аналіз – визначення абсолютних і відносних змін величин різних статей балансу за звітний період;

- вертикальний аналіз – розрахунок питомої ваги окремих статей у загальній валюті балансу, тобто вивчення структури статей активу й пасиву на звітну дату;

- коефіцієнтний аналіз – вивчення рівня й динаміки відносних показників фінансового стану, які розраховують як відношення величин балансових статей чи інших абсолютних показників, що їх можна одержати на основі звітності. Ці коефіцієнти порівнюють з базовими даними;

- факторний аналіз – виявлення причин зміни абсолютних і відносних фінансових показників, а також для розрахунку впливу причин (факторів) на зміну фінансового показника, що його аналізують [15, с.40].

1.3. Коефіцієнтний аналіз фінансового стану металургійного підприємства

У ринковій економіці, коли можлива ліквідація підприємств унаслідок

їх банкрутства, одним з найважливіших показників фінансового стану є ліквідність.

Фінансовий стан підприємств можна оцінити з погляду його короткострокової та довгострокової перспектив. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, тобто здатність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями. Термін «ліквідний» передбачає безперешкодне перетворення майна на гроші. Ліквідність підприємства — це його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів.

Залежно від рівня ліквідності активи підприємства поділяються на такі групи:

Найбільш ліквідні активи (A1) – це суми за всіма статтями коштів та їх еквівалентів, тобто гроші, які можна використати для поточних розрахунків. Сюди належать також короткострокові фінансові вкладення, цінні папери, які можна прирівняти до грошей.

Активи, що швидко реалізуються, (A2) – це активи, для перетворення яких на гроші потрібний певний час. У цю групу включають дебіторську заборгованість. Ліквідність цих активів є різною і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових працівників, платоспроможності платників, умов видачі кредитів покупцям тощо.

Активи, що реалізуються повільно (A3) – це статті 2-го розділу активу балансу, які включають запаси та інші оборотні активи. Запаси не можуть бути продані, поки немає покупця. Інколи певні запаси потребують додаткової обробки для того, щоб їх можна було продати, а на все це потрібен час.

Активи, що важко реалізуються (A4) – це активи, які передбачено використовувати в господарській діяльності протягом тривалого періоду. У цю групу включають усі статті 1-го розділу активу балансу («Необоротні активи»).

Перші три групи активів (найбільш ліквідні; активи, що швидко реалізуються; активи, що реалізуються повільно) протягом поточного господарського періоду постійно змінюються і тому належать до поточних активів підприємства.

Пасиви балансу відповідно до зростання строків погашення зобов'язань групуються так:

Негайні пасиви (П1) – це кредиторська заборгованість, розрахунки за дивідендами, своєчасно не погашені кредити (за даними додатку до балансу).

Короткострокові пасиви (П2) – це короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, векселі видані. Для розрахунку основних показників ліквідності можна користуватися інформацією 4-го розділу балансу («Поточні зобов'язання»).

Довгострокові пасиви (П3) – це довгострокові зобов'язання – 3-й розділ пасиву балансу.

Постійні пасиви (П4) – це статті 1-го розділу пасиву балансу («Власний капітал») [16, с.95].

Основні показники ліквідності:

Загальний коефіцієнт ліквідності (коефіцієнт покриття, коефіцієнт поточної ліквідності) дає загальну оцінку платоспроможності підприємства і розраховується за формулою:

$$Кз.л = [A1 + A2 + A3] : [П1 + П2] \quad (1.1)$$

Він показує, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Логіка цього показника полягає в тому, що підприємство погашає короткострокові зобов'язання в основному за рахунок поточних активів. Отже, якщо поточні активи перевищують поточні зобов'язання, підприємство вважається ліквідним. Розмір перевищення задається коефіцієнтом покриття. Значення цього показника залежить і від галузі, і від виду діяльності. У європейській обліково-аналітичній практиці наводиться критичне мінімальне значення цього

показника. Визнано, що поточні активи повинні вдвічі перевищувати короткострокові зобов'язання.

Якщо на підприємстві відношення поточних активів і короткострокових зобов'язань нижче за 1 : 1, це є свідченням високого фінансового ризику, оскільки підприємство не в змозі оплатити свої рахунки. Співвідношення 1 : 1 припускає рівність поточних активів і короткострокових зобов'язань. Але, зважаючи на різний рівень ліквідності активів, можна вважати, що не всі активи будуть негайно реалізовані, а тому виникає загроза для фінансової стабільності підприємства. Якщо значення коефіцієнта покриття значно перевищує співвідношення 1 : 1, то можна висновувати, що підприємство має значні оборотні кошти, сформовані завдяки власним джерелам. З позиції кредиторів підприємства такий варіант формування оборотних коштів є найбільш прийнятним. Проте, з погляду менеджера, значне накопичення запасів на підприємстві, відвернення грошей у дебіторську заборгованість може пояснюватись незадовільним управлінням активами. Скорочення величини коефіцієнта покриття може статися під впливом двох факторів: збільшення поточних активів і значного зростання короткострокових зобов'язань [17, с.153].

Для з'ясування причин зміни цього показника необхідно проаналізувати зміни в складі джерел коштів та їх розміщенні, порівнюючи з початком року.

Коефіцієнт швидкої ліквідності — цей коефіцієнт за смисловим значенням аналогічний коефіцієнту покриття, тільки він обчислюється для вузького кола поточних активів, коли з розрахунку виключено найменш ліквідну їх частину — виробничі запаси. Він обчислюється так:

$$K_{ш.л} = [A1 + A2] : [П1 + П2] \quad (1.2)$$

Матеріальні запаси виключаються не стільки тому, що вони менш ліквідні, а, головне, через те, що кошти, які можна одержати в разі вимушеної

реалізації виробничих запасів, можуть бути істотно нижчими за витрати на їхню закупівлю. За умов ринкової економіки типовою є ситуація, коли за ліквідації підприємства одержують 40 % і менше від облікової вартості запасів. «Розумним» коефіцієнтом швидкої ліквідності є співвідношення 1:1.

Практично багато підприємств мають нижчий коефіцієнт швидкої ліквідності (наприклад, 0,5 : 1), тому для оцінки їхньої фактичної ліквідності треба проаналізувати тенденції зміни цього показника за певний період. Так, якщо зростання коефіцієнта швидкої ліквідності було пов'язане в основному зі зростанням невиправданої дебіторської заборгованості, то це свідчить про серйозні фінансові проблеми підприємства. У західній економічній літературі цей коефіцієнт називають коефіцієнтом миттєвої оцінки [18, с.82].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається за формулою:

$$\text{Кабс. лік} = [A1] : [П1 + П2] \quad (1.3)$$

Цей коефіцієнт показує, яку частину короткострокових позикових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Теоретично достатнім значенням для коефіцієнта абсолютної ліквідності є співвідношення 0,2 : 1. На практиці фактичні середні значення коефіцієнтів ліквідності бувають значно нижчими, але це ще не дає підстави висновувати про неможливість підприємства негайно погасити свої борги, бо мало ймовірно, щоб усі кредитори підприємства одночасно пред'явили йому свої боргові вимоги.

Ліквідність підприємств характеризує також показник маневреності власних оборотних коштів (капіталу, що функціонує). Він визначається як відношення грошових коштів до капіталу, що функціонує. Цей показник характеризує ту частину власних оборотних коштів, які перебувають у формі грошових коштів, що мають абсолютну ліквідність [18].

Фінансова стабільність та стійкість підприємства є наступною характеристикою фінансового стану підприємства. Вона пов'язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням

власних і залучених коштів. Цей показник дає загальну оцінку фінансової стабільності. У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблено систему показників, що характеризують фінансову стабільність підприємства. Ці показники поділяють на два класи.

До першого класу відносять показники зі встановленими нормативними значеннями (усі перелічені показники ліквідності та платоспроможності); до другого класу — показники, без установлених нормативних значень (показники рентабельності, ефективності управління, ділової активності).

Основні показники фінансової стабільності:

1. Коефіцієнт концентрації власного капіталу:

$$\frac{\text{[власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)]}}{\text{[загальна сума господарських коштів (валюта балансу)]}} : \quad (1.4)$$

Цей коефіцієнт характеризує частку власників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Що вищим є значення цього показника, то більше підприємство є фінансово стійким, стабільним і незалежним від зовнішніх кредиторів. Доповненням до цього показника є коефіцієнти концентрації залученого (позичкового) капіталу — їх сума має дорівнювати 1 (або 100 %). Щодо рівня залучення позичених коштів у зарубіжній практиці існують різні думки. Найбільш поширено таку: частка власного капіталу має бути не меншою за 0,6 (60 %). У підприємство з високою часткою власного капіталу кредитори вкладають охочіше кошти, оскільки воно з більшою ймовірністю може погасити борги за рахунок власних коштів. Проте це не скрізь так: японським компаніям, наприклад, властива висока частка залученого капіталу (до 80 %). А значення цього показника в Японії в середньому на 58 % вище, ніж, наприклад, в американських корпораціях. Це пояснюється тим, що інвестиції там мають різну природу: у США основний потік інвестицій надходить від населення, в

Японії — від банків. Високе значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу свідчить про велику міру довіри до корпорації з боку банків, а значить, і про фінансову надійність. Низьке значення цього коефіцієнта свідчитиме про неспроможність отримати кредити в банку, що є певною пересторогою для інвесторів і кредиторів.

2. Коефіцієнт фінансової залежності:

$$[\text{валюта балансу}] : [\text{власний капітал (підсумок розділу 1 пасиву)}] \quad (1.5)$$

Цей коефіцієнт є оберненим до коефіцієнта концентрації власного капіталу. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення наближається до одиниці (або 100 %), то це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство, якщо перевищує одиницю — навпаки.

Наприклад, якщо значення цього коефіцієнта 1,25, то це означає, що в кожній 1,25 грн, вкладеній в активи підприємства, 25 коп. десь позичено.

3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу:

$$[\text{власні кошти (2 розділ активу)}] : [\text{власний капітал (підсумок розділу 1 пасиву балансу)}] \quad (1.6)$$

Цей коефіцієнт показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто яку частину вкладено в оборотні кошти, а яку — капіталізовано. Значення цього показника може змінюватися залежно від структури капіталу і галузевої належності підприємства (норматив — 0,4 ... 0,6) [19, с.152].

4. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень:

$$\frac{[\text{довгострокові зобов'язання (3 розділ пасиву балансу)}]}{[\text{необоротні активи (підсумок 1 розділу активу балансу)}]} \quad (1.7)$$

5. Коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів:

$$\frac{[\text{довгострокові зобов'язання (3 розділ пасиву)}]}{[\text{довгострокові зобов'язання (3 розділ пасиву)} + \text{власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)}]} \quad (1.8)$$

Він характеризує структуру капіталу. Зростання цього показника в динаміці — негативна тенденція, яка означає, що підприємство дедалі більше залежатиме від зовнішніх інвесторів.

6. Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів:

$$\frac{[\text{залучений капітал (підсумок 3 розділу пасиву балансу)} + \text{короткострокові кредити банків (у 4 розділі пасиву)}]}{[\text{власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву балансу)}]} \quad (1.9)$$

Цей коефіцієнт є найбільш загальною оцінкою фінансової стійкості підприємства.

Якщо значення цього показника 0,178, то це означає, що на кожному грн власних коштів припадає 17,8 коп. позичених. Зростання цього показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне зниження фінансової стійкості, і навпаки [20, с.167].

7. Коефіцієнт структури залученого капіталу:

$$\frac{[\text{довгострокові зобов'язання (3 розділ пасиву)}]}{[\text{залучений капітал (4 розділ пасиву)} / (\text{поточні зобов'язання})]} \quad (1.10)$$

8. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами розраховують як відношення власних оборотних коштів до всієї величини оборотних коштів:

$$\frac{[(\text{розділ 2 активу балансу}) - (4 \text{ розділ пасиву «Поточні зобов'язання»)]}{[2 \text{ розділ активу балансу}]} \quad (1.11)$$

Мінімальне значення цього показника — 0,1. Коли показник опускається за це значення, то структура визнається незадовільною, а підприємство — неплатоспроможним. Збільшення величини показника свідчить про непоганий фінансовий стан підприємства і його спроможність проводити незалежну фінансову політику.

9. Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів розраховується як відношення необоротних коштів до власного капіталу (розділ 1 активу балансу /розділ 1 пасиву). Він характеризує рівень забезпечення необоротних активів власними коштами. Приблизне значення цього показника — 0,5 ... 0,8. Якщо показник має значення менше за 0,5, то це свідчитиме про те, що підприємство має власний капітал в основному для формування оборотних коштів, що, як правило, розцінюють негативно. За значення цього показника більшого за 0,8 роблять висновки про залучення довгострокових позик і кредитів для формування частини необоротних активів, що є цілком виправданим для будь-якого підприємства [21,с.235].

10. Коефіцієнт відношення виробничих активів і вартості майна:

$$\frac{[\text{виробничі активи (основні засоби, виробничі запаси, тварини на вирощуванні та відгодівлі, незавершене виробництво)} + \text{розділ 3-й активу «Витрати майбутніх періодів»}]}{[\text{балансова вартість майна}]} \quad (1.12)$$

Мінімальне нормативне значення цього показника 0,5. Вищий показник свідчить про збільшення виробничих можливостей підприємства.

11. Коефіцієнт окупності відсотків за кредити:

$$\frac{[\text{чистий прибуток} + \text{витрати на виплату відсотків}]}{[\text{витрати на виплату відсотків за кредити}]} \quad (1.13)$$

Він показує, скільки разів протягом року підприємство заробляє кошти для оплати відсотків і характеризує рівень захищеності кредиторів. Цей коефіцієнт має бути не меншим за 3.

Для оцінки фінансової стабільності підприємства використовують також коефіцієнти стабільності економічного зростання і чистої виручки. Для цих показників нормативів не встановлено.

12. Коефіцієнт стабільності економічного зростання розраховують як відношення різниці між чистим прибутком (П) і дивідендами, що їх виплачено акціонерам (ДА), до власного капіталу (ВК):

$$K_{c.e.zp} = (П - ДА) : ВК. \quad (1.14)$$

Розрахований коефіцієнт економічного зростання порівнюють із коефіцієнтом за попередній звітний період, а також з аналогічними підприємствами. Цей коефіцієнт характеризує стабільність одержання прибутку, який залишається на підприємстві для його розвитку та створення резерву.

Якщо цей коефіцієнт становитиме, наприклад, 0,185, то це означає, що прибуток у розмірі 18,5 % власного капіталу за рік направлено на розвиток і створення резервів підприємства [22].

13. Коефіцієнт чистої виручки розраховують як відношення суми чистого прибутку та амортизаційних відрахувань до виручки від реалізації, продукції і послуг.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті виявляється передусім у швидкості обороту його засобів. Аналіз її полягає у досліджуванні рівнів і динаміки фінансових коефіцієнтів оборотності, які є відносними показниками фінансових результатів діяльності господарюючого суб'єкта.

Загальна оберненість усіх засобів складається з часткових показників оборотності окремих елементів цих засобів [22].

Розглянемо показники, що характеризують ділову активність

1. Коефіцієнт загальної оберненості капіталу ($K_{оз}$) — відношення виручки від реалізації (ВР) до середньої вартості загального капіталу за певний період (ЗК):

$$K_{оз} = \frac{ВР}{ЗК}. \quad (1.15)$$

2. Коефіцієнт оборотності мобільних засобів ($K_{ом}$) — відношення виручки від реалізації до середньої за період величини мобільних засобів (запаси, грошові кошти, розрахунки, інші оборотні активи) по балансу (МК):

$$K_{ом} = \frac{ВР}{МК}. \quad (1.16)$$

3. Коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних коштів ($K_{омз}$) — відношення виручки від реалізації до середньої за період вартості запасів по балансу (МЗ) [23, с.158]:

$$K_{\text{омз}} = \frac{\text{ВР}}{\text{МЗ}}. \quad (1.17)$$

4. Коефіцієнт оборотності готової продукції (Когп) — відношення виручки від реалізації продукції до середньої за період величини готової продукції (ГП):

$$K_{\text{огп}} = \frac{\text{ВР}}{\text{ГП}} \quad (1.18)$$

5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кодз) — відношення виручки від реалізації до середньої за період дебіторської заборгованості (ДЗ):

$$K_{\text{одз}} = \frac{\text{ВР}}{\text{ДЗ}} \quad (1.19)$$

6. Середній термін обороту дебіторської заборгованості (тривалість періоду обороту в днях) (Тобд) — відношення календарного фонду часу за певний період (наприклад, за рік — 365 днів) до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості (Кодз):

$$T_{\text{обд}} = \frac{365}{K_{\text{одз}}} \quad (1.20)$$

7. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Кокз) — відношення виручки від реалізації до середньої за період кредиторської заборгованості (КЗ):

$$K_{\text{окз}} = \frac{\text{ВР}}{\text{КЗ}}. \quad (1.21)$$

8. Середній термін обороту кредиторської заборгованості (Тобк) — відношення календарного фонду часу за певний період до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості за цей самий період (Кокз) [24,с.3]:

$$T_{\text{обк}} = \frac{365}{K_{\text{окз}}}. \quad (1.22)$$

9. Фондовіддача основних засобів та інших позаоборотних активів (ФПВ) — відношення виручки від реалізації до середньої за період величини необоротних активів (НОА):

$$\text{ФПВ} = \frac{\text{ВР}}{\text{НОА}}. \quad (1.23)$$

10. Коефіцієнт оборотності власного капіталу (Ковк) — відношення виручки від реалізації до середньої за період вартості власного капіталу (ВК):

$$K_{\text{овк}} = \frac{\text{ВР}}{\text{ВК}} \quad (1.24)$$

11. Продуктивність праці (ПП) — визначається як відношення виручки від реалізації продукції до середньоспискової чисельності робітників (СЧ):

$$\text{ПП} = \frac{\text{ВР}}{\text{СЧ}} \quad (1.25)$$

12. Питома вага продукції, що поставляється на експорт (ПВП), — визначається як відношення величини виручки від реалізації продукції на експорт (ВРЕ) до загальної виручки від реалізації продукції:

$$\text{ПВП} = \frac{\text{ВРЕ}}{\text{ВР}} \quad (1.26)$$

У чисельнику виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) береться за мінусом ПДВ та АЗ [25, с.111].

Ділова активність характеризується і якісними показниками. До них можна віднести широту ринку збуту продукції на експорт, наявність продукції на експорт, репутацію підприємства (наприклад, популярність продукції або послуг, підприємства у користувачів).

Аналізуючи ділову активність, крім дослідження основних її кількісних показників, обов'язково треба аналізувати виконання планових показників, що характеризують діяльність підприємства, їх динаміку.

Показники майнового стану підприємства характеризують стан та структуру активів підприємства у сукупності з їх джерелами покриття (пасивами), їх можна поділити умовно на дві групи: показники, які визначають стан основних засобів, та показники, які визначають стан оборотних коштів. Якісну характеристику основних засобів оцінюють за допомогою показників:

- частка основних засобів в активах;
- частка оборотних коштів в активах;
- коефіцієнт зносу основних засобів;
- коефіцієнт оновлення основних засобів;
- коефіцієнт придатності;
- обертання необоротних активів;
- частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах[26-29].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз майнового стану металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

Аналіз майна підприємства передбачає проведення аналізу складу майна та його структури, вивчення джерел формування майна, зміни складових майна і джерел його формування.

Майновий стан підприємства характеризується використанням засобів (активів) і джерелами їх формування (пасивів). Джерелом інформації для оцінки майнового стану є баланс підприємства. В процесі аналізу активу й пасиву балансу визначаються показники структури, динаміки балансу, структурної динаміки балансу, а саме:

- абсолютні величини по статтям активу і пасиву балансу на початок і кінець періоду та зміни абсолютних величин;
- питома вага окремих статей у валюті балансу на початок і кінець періоду та зміни у питомій вазі;
- зміни статей балансу на кінець періоду у порівнянні із відповідними значеннями на початок періоду (абсолютні прирости і темпи росту) [30, с.226].

Розраховані показники порівнюються із аналогічними за попередні звітні періоди, на основі чого робляться висновки про динаміку показників.

Основні питання, які необхідно з'ясувати при аналізі майна підприємства:

- загальна оцінка структури майна.
- аналіз виробничого потенціалу, перш за все, основних засобів.
- аналіз складу і динаміки оборотних коштів.
- аналіз джерел майна і наявності власних оборотних коштів.

– аналіз основних коефіцієнтів, що характеризують майновий стан підприємства [31,32].

Об'єктом аналізу є ПАТ «Запоріжсталь».

Публічне акціонерне товариство «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» є українським публічним акціонерним товариством. Спочатку комбінат був створений як державне підприємство в 1933 році. Він був перетворений у відкрите акціонерне товариство 4 січня 1997 р. згідно з програмою приватизації в Україні. 12 серпня 2015 р. комбінат був перетворений у публічне акціонерне товариство.

ПАТ «Запоріжсталь» є одним з найбільших металургійних підприємств України з обсягів виробництва.

Основними споживачами продукції ПАТ «Запоріжсталь» є підприємства автомобілебудівної, машинобудівної галузей, сільськогосподарського та транспортного будівництва, а також трубної промисловості.

Основні види діяльності:

- виробництво чавуну, сталі та феросплавів;
- оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- оптова торгівля металами та металевими рудами;
- вантажний залізничний транспорт;
- діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах;
- забір, очищення та постачання води.

Фактичне місцезнаходження основних виробничих потужностей співпадає з юридичною адресою підприємства - м. Запоріжжя, Південне шосе, 72, виробничий майданчик.

Публічне акціонерне товариство «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» - одне з найбільш великих промислових підприємств України, продукція якого широко відома і користується попитом у

споживачів на внутрішньому ринку і більш ніж в 50 країнах світу.

ПАТ «Запоріжсталь» виробляє продукцію, що відноситься до галузі «чорна металургія». Основний вид продукції - гарячекатані та холоднокатані рулони і листи.

Публічним акціонерним товариством «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» постійно ведуться роботи, направлені на покращення якості та розширення сортаменту продукції, яку він виробляє.

Основні види продукції, які виробляє підприємство є:

- переробний чавун;
- сляби з вуглецевих, низьколегованих і легованих сталей;
- гарячекатаний і холоднокатаний прокат в рулонах і листи;
- холодногнуті профілі;
- жерсть чорна;
- стрічка сталева.

Комбінат є одним з найбільших в Україні виробником прокату, в тому числі особливо складної витяжки для автомобільної промисловості, консервної тари, холоднокатаного листа та стрічки для інструментальної та машинобудівної промисловості, листа з легованих сталей, гнутих профілів і товарів народного споживання.

Метою діяльності підприємства є одержання прибутку на основі здійснення виробничої, комерційної, посередницької та іншої діяльності, в порядку та за умов, визначених чинним законодавством і Статутом, та наступний його розподіл між акціонерами.

ПАТ «Запоріжсталь» чітко тримає курс на підвищення ефективності виробництва, модернізацію обладнання, а також створення і поліпшення безпечних умов праці для співробітників [33].

Загальна оцінка майна підприємства наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Загальна оцінка вартості майна підприємства

Показник	2017р.	2018р.	2019р.
Усього майна	40482468	61987074	70465644
В т.ч			
основні засоби	19322518	23499313	24929448
Питома вага,%	47,73	37,91	35,38
оборотні кошти	21159950	38487761	45536196
Питома вага,%	52,27	62,09	64,62
З них:			
матеріальні оборотні кошти	39454614	61638146	70041936
% до оборотних коштів	97,46	99,44	99,40
грошові кошти та їх еквіваленти	1027854	348928	423708
% до оборотних коштів	2,54	0,56	0,60

Вартість майна підприємства з кожним роком динамічно змінюється. Порівнюючи 2019р. з 2015р. майнове значення збільшилось на 29983176 тис.грн.

Питома вага основних засобів складає 35-47%, оборотних засобів - 52-64%.

Позитивний факт зростання грошових коштів та їх еквівалентів в загальній вартості майна, їх питома вага у 2019р. склала 0,6%. Нажаль 97-99% майна ПАТ «Запоріжсталь» належала матеріальним оборотним коштам.

При аналізі активів підприємства особливу увагу приділяють вивченню стану, динаміки та структури основних засобів.

Динаміка та структура основних засобів наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура основних засобів ПАТ «Запоріжсталь»

Найменування основних засобів	2018р.		2019р.		Відх. 2019/2018	
	тис.грн	%	тис.грн	%	абс., +/-	%
1. Виробничого призначення:						
будівлі та споруди	5925500	36,54	5950750	37,05	25250	100,43

Продовження таблиці 2.2

Найменування основних засобів	2018р.		2019р.		Відх. 2019/2018	
	тис.грн	%	тис.грн	%	абс., +/-	%
машини та обладнання	9575349	59,04	9453990	58,86	-121359	98,73
транспортні засоби	546540	3,37	500255	3,11	-46285	91,53
земельні ділянки	17390	0,11	17390	0,11	0	100,00
інші	133694	0,82	125399	0,78	-8295	93,80
2. Невиробничого призначення:	15991	0,10	13198	0,08	-2793	82,53
будівлі та споруди	7374	0,05	5356	0,03	-2018	72,63
машини та обладнання	573	0,00	47	0,00	-526	8,20
транспортні засоби	301	0,00	0	0,00	-301	0,00
земельні ділянки	770	0,00	770	0,00	0	100,00
інвестиційна нерухомість	6518	0,04	6965	0,04	447	106,86
інші	455	0,00	30	0,00	-425	6,59
Усього	16217464	100,00	16060955	100,00	-156509	99,03

Вартість основних засобів виробничого призначення зменшилась на 153716 тис.грн. Причина зменшення скорочення по групам машини та обладнання, транспортні засоби. Темп зростання групи машини та обладнання складає 98,73%, транспортні засоби - 91,53%.

Вартість основних засобів не виробничого призначення теж з кожним роком зменшується. Зменшення, порівнюючи 2019р. з 2018р. склало 2793 тис.грн.

Загальна вартість основних засобів зазнала скорочення на 0,97%.

Проаналізуємо рух та ефективності використання основних засобів ПАТ «Запоріжсталь» за допомогою наступних показників: коефіцієнта приросту, коефіцієнта зносу та коефіцієнта придатності та інших показників. Розрахунок показників наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз руху та ефективності використання основних засобів
ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік			Відхилення 2019/2017
	2017	2018	2019	
Коефіцієнт зносу	0,10	0,00	0,09	-0,01
Коефіцієнт придатності	0,90	1,00	0,91	0,10
Коефіцієнт приросту	1,09	1,18	1,07	-0,02
Фондовіддача, грн	2,07	2,23	2,88	0,81
Фондомісткість, грн	0,48	0,45	0,35	-0,13
Фондоозброєність, тис.грн/чол	1146,88	1854,54576	1968,1931	821,31
Рентабельність основних засобів, %	29,21	15,98	22,97	-6,24

ПАТ «Запоріжсталь» має мінімальний фізичний знос основних засобів.

Відповідно до коефіцієнту зносу було розраховано коефіцієнт придатності. Основні засоби металургійного підприємства виходячи з коефіцієнту придатні на максимум 90-100%.

Ефективність використання основних засобів металургійного підприємства підтверджує динаміка показників фондовіддачі та рентабельності основних засобів. Показник фондовіддачі збільшився на 0,81 грн на 1 грн основних засобів. Рентабельність основних засобів у зв'язку зі зменшенням чистого прибутку склала 22,97% (знизилась на 6,24%).

Проаналізуємо динаміку та структуру оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь» (таблиця 2.4).

Оборотні засоби ПАТ «Запоріжсталь» динамічну тенденцію розитку. За період 2017-2019рр. вартість оборотних засобів збільшилась на 15,2%, у вартісному виразі це 24376246 тис.грн.

Таблиця 2.4

Динаміка та структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь»

Найменування оборотних засобів	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Відхилення 2019/2017	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	. %	абс., +/-	%
Запаси	4086059	19,31	5133524	13,34	5112500	11,23	1026441,0	25,1
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6292365	29,74	11158065	28,99	17015658	37,37	10723293	170,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	1289197	6,09	2062669	5,36	2180284	4,79	891087,0	69,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	7560490	35,73	17845366	46,37	18859141	41,42	11298651	149,4
Поточні фінансові інвестиції	700	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-700,0	-100,0
Гроші та їх еквіваленти	1027854	4,86	348928	0,91	423708	0,93	-604146,0	-58,8
Витрати майбутніх періодів	256044	1,21	308272	0,80	286391	0,63	30347,0	11,9
Інші оборотні активи	647241	3,06	1630937	4,24	1658514	3,64	1011273,0	156,2
Разом	21159950	100	38487761	100	45536196	100	24376246	115,2

Негативний факт в структурі оборотних засобів зменшення найліквіднішої частини оборотних засобів - грошових коштів., поточних інвестицій.

Також можна стверджувати, що підприємство обтяжує свою господарську діяльність запасами, вартість яких збільшилась за останні 3 роки на 25%.

Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь» наведено в таблиці 2.5.

Зменшення коефіцієнта оборотності та збільшення періоду обороту оборотних коштів підтверджує сповільнення господарської діяльності ПАТ «Запоріжсталь».

Таблиця 2.5

Аналіз ефективності використання оборотних засобів
ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік			Відх. 2019/2017 (+,-)
	2017	2018	2019	
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,6	1,2	1,3	-0,3
Період обертання оборотних активів	232,9	300,5	281,0	48,1
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	0,6	0,8	0,8	0,1
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	5,8	7,5	9,7	3,9
Період обертання матеріальних запасів	62,9	48,9	37,8	-25,2
Коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва	39,8	18,6	45,0	5,3
Період обертання незавершеного виробництва	9,2	19,7	8,1	-1,1

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів збільшився на 3,9 пунктів, незавершеного виробництва на 5,3 пункти.

Коефіцієнт завантаження коштів в обороті збільшився на 0,1 пункти, що свідчить про зменшення оборотних коштів в обороті металургійного підприємства.

Надалі проведемо аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжсталь» (таблиця 2.6)

Таблиця 2.6

Аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік			Відх. 2019/2017 (+,-)
	2017	2018	2019	
Рентабельність активів,%	11,59	5,40	7,21	-4,37
Термін окупності активів, років	8,63	18,51	13,87	5,24
Рентабельність необоротних активів, %	24,28	14,25	18,93	-5,34
Термін окупності необоротних активів, років	4,12	7,02	5,28	1,16
Рентабельність оборотних активів, %	22,16	8,70	10,36	-11,80
Термін окупності оборотних активів, років	4,51	11,49	9,65	5,14

У зв'язу з нестабільністю отримання прибутку за роками рентабельність майна металургійного підприємства має нестабільну динаміку.

Рентабельність активів ПАТ «Запоріжсталь» зменшилась, порівнюючи 2019р. з 2017р. на 4,37%. В результаті чого термін окупності активів збільшився на 5 років.

Рентабельність оборотних активів зменшилась на 11,8%. Рентабельність необоротних активів зменшилась на 5 років. Відповідно до цих показників збільшились терміни окупності.

2.2. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»

Процес глобалізації в умовах сучасної фінансово-політичної нестабільності та економічної кризи, динамічність розвитку більшості сфер діяльності, жорстка конкуренція та мінливість зовнішнього середовища послаблюють шанси суб'єктів підприємництва протистояти різноманітним подразникам. Підприємство в процесі виробничо-господарської діяльності не є ізольованим, а радше складовою частиною циркуляції громіздкого економічного механізму. Оскільки підприємство ще є відкритою соціально-економічною системою, коли доводиться співпрацювати з постачальниками, споживачами та конкурентами, залежати від змін законодавчої системи та економіко-політичних чинників, не згадуючи вже про зміни тенденцій смаків покупців та науково-технічний прогрес, то йому варто бути готовим до постійних змін. Позитивні зміни створюють плацдарм для можливостей процвітання компанії. Негативні зміни також можуть ініціювати поштовх підприємства до процвітання. Проте, і навпаки, здатні завдати чималої шкоди компанії, дестабілізувати виробничо-господарський процес та привести до проблематичних наслідків. Така ситуація потребує звернути увагу на потребу формування певного "імунітету" підприємства, що дасть змогу вберегтись, якщо не повністю, то хоча б частково, від фінансових криз, різного роду ризиків та загроз, забезпечуючи цим самим його економічну стабільність[34].

Характеризуючи сутність економічної стабільності підприємства, варто спершу дослідити саму категорію стабільності. В окремих літературних джерелах стабільність прирівнюють до стійкості, сталості, здатності певної системи функціонувати, не змінюючи структури, та перебуваючи у стані рівноваги. Це міцність та надійність цілісної системи, її зв'язків та спроможність навіть у разі зміни внутрішніх та зовнішніх умов ефективно адаптовуватись та підтримувати заданий рівень основних параметрів.

Очевидно, що категорію "стабільність" характеризують через категорії "надійності" та "стійкості" і навпаки. Основними характеристиками стабільності є частота прояву певного явища, стійкості – рівновага, надійності – безпомилковість. У комплексі надійність, стійкість та стабільність є взаємозалежними категоріями, що спроможні забезпечити ефективність функціонування певного об'єкта

В економічній літературі досить рідко використовується поняття "економічна стабільність підприємства", немає однозначності визначення, мало уваги приділено характеристиці цього поняття, не вироблено єдиного комплексного підходу щодо визначення її складових, основних чинників тощо.

Це можна пояснити впливом двох чинників. Насамперед, поняття "економічна стабільність" широко застосовують для аналізування макрорівня та стану економіки держави загалом. Крім цього, економічну стабільність підприємства часто ототожнюють із його фінансовою чи економічною стійкістю, що є помилковим, оскільки це поняття значно ширше. Попри це, аналізування літературних джерел дає підстави стверджувати, що деякі автори економічну стабільність розглядають як один із основних чинників, що впливає на активізацію інвестиційних можливостей економіки держави.

Очевидно, що сутність економічної стабільності підприємства матиме певні відмінності залежно від галузі, в якій воно функціонує, видів виробничо-господарської діяльності, кон'юнктури ринку тощо. Крім того, залежно від ситуації, вагомість чи інтенсивність впливу чинників

забезпечення економічної стабільності підприємства також різнитимуться. Теоретико-методологічні основи забезпечення стабільності виробничо-господарських суб'єктів повинні розроблятися з урахуванням специфіки кожної галузі.

Фінансова стійкість акцентує увагу на спроможності підприємства розрахуватись за своїми зовнішніми зобов'язаннями. Фінансову стійкість трактують ще як головний компонент загальної стійкості підприємства, який являє собою об'єкт фінансового управління господарською діяльністю та характеризує такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподіл та використання, що забезпечує пропорційний, збалансований розвиток підприємства за умови збереження платоспроможності та кредитоспроможності в межах припустимого рівня ризику. Це в широкому розумінні цього значення. А у вузькому розумінні фінансовою стійкістю є результат ефективного управління структурного капіталу, активів та грошових потоків підприємства [35].

Проаналізуємо фінансову стійкість ПАТ «Запоріжсталь» за допомогою коефіцієнтного аналізу (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	2017	2018	2019	Відх (+,-)	Норматив
Коефіцієнт автономії	0,50	0,42	0,47	-0,03	>0,5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,50	0,58	0,53	0,03	<0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	2,01	2,36	2,12	0,11	1-2
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,57	0,48	0,52	-0,06	0,75-0,9
Коефіцієнт фінансового ризику	1,01	1,36	1,12	0,11	<0,7
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,04	0,10	0,19	0,15	0,3 - 0,5
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	0,21	0,53	1,17	0,95	0,5 - 0,8
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	0,04	0,07	0,13	0,09	>0,1

Коефіцієнт автономії відповідає нормативному тільки у 2017р. Після чого він на протязі 2018-2019рр. зменшується, що підтверджує залежність металургійного підприємства від зовнішніх джерел.

Для нормального збалансованого функціонування металургійному підприємству необхідно мати коефіцієнт концентрації позикового капіталу, який відповідає нормативу, в нашому випадку він майже відповідає і складає 0,5-0,53, що на 0,03 пункти більший ніж норматив.

ПАТ «Запоріжсталь з кожним роком стає більш залежною від залучених та позичених ресурсів, що підтверджує коефіцієнт фінансової залежності, який у 2019р. перевищує нормативне значення на 0,12 пункти.

Коефіцієнт фінансового ризику підтверджує неефективність управління фінансовими ресурсами ПАТ «Запоріжсталь». Обмеженість маневрування власним капіталом підтверджує коефіцієнт маневреності власного капіталу

Металургійне підприємство не забезпечує оборотні активи власним оборотним капіталом.

Проаналізуємо фінансову стійкість та визначемо її тип за допомогою нижченаведеного методичного підходу.

Перший етап – визначення за допомогою таблиці 2.8 показники вихідної інформації.

Таблиця 2.8

Вихідна інформація для визначення
типу фінансової стійкості підприємства

Показники	2017р.	2018р.	2019р.
Власні оборотні кошти	865207	2732545	5964153
Довгострокові зобов'язання	3012500	3409429	3006951
Короткострокові кредити банків і кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14267771	29201984	31784127
Запаси	4086059	5133494	5112500

Другий етап – розрахунок показників, які характеризують наявність відповідних джерел формування запасів (показники 1, 5, 6 в таблиці 2.9).

Третій етап – розрахунок показників забезпеченості запасів відповідними джерелами формування (показники 7, 8, 9 в таблиці 2.9).

Четвертий етап – визначення типу фінансової стійкості підприємства:

а) абсолютна фінансова стійкість, коли власні оборотні кошти забезпечують запаси – показник $7 \geq 0$;

б) нормально стійкий фінансовий стан, коли запаси забезпечуються власними оборотними коштами і довгостроковими зобов'язаннями – показник $8 \geq 0$;

в) нестійкий фінансовий стан, коли запаси забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів – показник $9 \geq 0$;

г) кризовий фінансовий стан, коли запаси не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства – показник $9 < 0$;

П'ятий етап – розрахунок показників, що дають уяву про динаміку фінансового стану підприємства (показники 11, 12 в таблиці 2.9).

Таблиця 2.9

Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	2017р.	2018р.	2019р.
1. Власні оборотні кошти	865207	2732545	5964153
2. Довгострокові зобов'язання	3012500	3409429	3006951
3. Короткострокові кредити банків і кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14267771	29201984	31784127
4. Запаси	4086059	5133494	5112500

Продовження таблиці 2.9

5. Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	3877707	6141974	8971104
6. Наявність власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів	18145478	35343958	40755231
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	-3220852	-2400949	851653
8. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для і формування запасів	-208352	1008480	3858604
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів	14059419	30210464	35642731
10. Тип фінансової стійкості	нестійкий фінансовий стан	нормально стійкий фінансовий стан	абсолютна фінансова стійкість
11. Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування	4,44	6,88	7,97
12. Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн. запасів, грн..	3,44	5,88	6,97

Виходячи з застосованого методичного підходу можна стверджувати, що ПАТ «Запоріжсталь» за останні 3 роки поступово покращує свою

фінансову стійкість.

Відповідно до пункту 10 металургійне підприємство перетворилось з фінансово нестійкого у абсолютно фінансово стійке. Пункти 11 та 12 підтверджують динамічно зростаючу стабільність ПАТ «Запоріжсталь».

2.3. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь»

Основні групи показників фінансового стану: група аналізу ліквідності та платоспроможності; група показників стабільності та стійкості

Важливою властивістю оборотних засобів є їх ліквідність, яка являє собою спроможність окремих видів оборотних засобів бути швидко перетвореними в грошову форму без втрати своєї поточної вартості в умовах сталої кон'юнктури ринку. Головним завданням аналізу ліквідності є дослідження синхронності надходження та витрачання фінансових ресурсів, тобто здатність підприємства розраховуватись за своїми зобов'язаннями у визначені терміни.

В умовах фінансової кризи, яка торкнулась і сфери металургії, питання ліквідності постає особливо гостро, оскільки порушується ланцюжок надходження фінансових ресурсів, відбувається зміна фінансового циклу виробництва, здешевлення національної валюти тощо. До того ж ліквідність оборотних засобів є основним чинником, що визначає ступінь ризику вкладення капіталу в оборотні засоби. Ризик є однією з найважливіших характеристик всіх форм використання оборотних засобів в господарській діяльності підприємства. Носієм цього фактору засоби виступають в нерозривному зв'язку з їх характеристикою як економічних ресурсів, що генерують дохід. Ступінь ризику знаходиться в прямій залежності від ступеня очікуваної доходності при здійсненні різних за змістом господарських операцій.

Основні коефіцієнти, які можна використовувати для аналізу ліквідності підприємства:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- загальний коефіцієнт ліквідності [16]

Аналіз показників ліквідності ПАТ «Запоріжсталь» за 2016-2018 роки представлено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Коефіцієнтний аналіз ліквідності ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік		
	2017	2018	2019
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,33	0,11	0,13
Коефіцієнт термінової ліквідності	6,02	11,00	13,01
Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття)	1,22	1,19	1,32
Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів	0,24	0,16	0,15

З кожним роком ПАТ «Запоріжсталь» погіршує своє ліквідне становище. Якщо у 2017р. металургійне підприємство змогло би погасити майже 33% своїх зобов'язань за рахунок миттєвих ліквідних коштів, то у 2019р. не пагасить і 13%.

Нормативному значенню відповідають тільки коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття) та коефіцієнт термінової ліквідності.

Проведемо аналіз ліквідності та платоспроможності металургійного підприємства за допомогою аналізу ліквідності його балансу.

Перший етап. Активи підприємства ранжують у порядку зниження їх ліквідності – від абсолютно ліквідних грошових коштів до неліквідних видів необоротних чи інших активів.

Другий етап. Для спрощення процесу аналізу активи поділяють на чотири групи: група А1 – абсолютно ліквідні активи; група А2 – швидко ліквідні активи; група А3 – активи із середнім рівнем ліквідності; група А4 –

важко ліквідні і неліквідні активи.

Третій етап. Джерела формування капіталу підприємства ранжують у порядку віддаленості строку виплати боргів від найбільш термінових до безтермінових.

Четвертий етап. Усі пасиви поділяють на чотири групи: група П1 – найбільш термінові борги; група П2 – відносно термінові борги; група П3 – середньотермінові борги; група П4 – довгострокові і безстрокові пасиви.

П'ятий етап. Порівнюють окремі групи активів і пасивів між собою й визначають ступінь ліквідності балансу.

При аналізі активи доцільно поділяти на групи таким чином.

Група А1 – абсолютно ліквідні активи (активи, які на дату складання балансу можна використати у якості платіжних засобів): грошові кошти у національній та іноземній валюті й поточні фінансові інвестиції. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: $p.220 + p.230 + p.240$ (за звітністю до 2013 р.) або $p. 1160 + p. 1165$ (за звітністю після 2013 р.).

Група А2 – швидколіквідні активи (активи, які можуть бути трансформовані у грошові кошти у найближчій перспективі): готова продукція, товари, векселі одержані, дебіторська заборгованість за товари роботи і послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками, інша поточна дебіторська заборгованість. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: $p. 130 + p.140 + p.150 + p.160 + p.170 + p.180 + p.190 + p.200 + p.210$. (за звітністю до 2013 р.) або $p.1102+p. 1103 + p. 1104 + p. 1125 + p.1130 + p. 1135 + p. 1140 + p. 1145 + p. 1155$ (за звітністю після 2013 р.). При внутрішньому аналізі суму дебіторської заборгованості доцільно зменшувати на ту її величину, відшкодування якої для підприємства ускладнене, а вартість готової продукції і товарів – на їх частку, яка з об'єктивних причин не може бути швидко реалізованою. У такому разі згадану вартість дебіторської заборгованості, готової продукції і товарів відносять до групи А3.

Група А3 – активи із середнім рівнем ліквідності (активи, перетворення яких у грошові кошти потребує більш тривалого часу): виробничі запаси, тварини на вирощуванні і відгодівлі, незавершене виробництво, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів, довгострокові фінансові інвестиції, як ті, що обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, так і інші фінансові інвестиції. Порядок обчислення за даними балансу такий: р. 100 + р.110 +р.120 +р.250 + р.270 +р.040 +р.045 (за звітністю до 2013 р.) або р. 1101 + р.1110 + р. 1170 +р.1190 +р.1030 + р. 1035 (за звітністю після 2013 р.).

Група А4 – важколіквідні і неліквідні активи (активи, реалізація яких ускладнена, а також ті, які взагалі не можуть бути проданими за грошові кошти, наприклад, окремі види ліцензій, патентів, відстрочені податкові активи тощо). По суті до цієї групи відносять усі інші види активів підприємства, що не внесені до перших трьох груп, а саме: нематеріальні активи, незавершене будівництво, основні засоби, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи. Порядок обчислення за даними балансу такий: р.010 + р.020 + р.030 + р. 035 + р.050 + р. 055 + р.060 + р. 065 + р.070 + р. 275 (за звітністю до 2013 р.) або р.1000 + р.1005 + р. 1010 + р. 1015 +р.1020 +р.1040 + р.1045 +р.1090 +р.1200 (за звітністю після 2013 р.) [30, с.223].

При здійсненні зовнішнього фінансового аналізу пасиви підприємства доцільно диференціювати на групи у такий спосіб:

Група П1 – найбільш термінові борги до яких належать зобов'язання, що мають бути погашені у найкоротший термін. Зазвичай невчасна сплата таких зобов'язань може призводити до стягнення штрафних і фінансових санкцій з підприємства. До пасивів цієї групи належать: поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: р.510 + р.550 + р.560 + р.570 +р.580 (за звітністю до 2013 р.) або р. 1610

+р.1620 + р. 1625 +р.1630 (за звітністю після 2013 р.).

Група П2 – відносно термінові борги, тобто та частина короткострокових зобов'язань, які мають бути сплаченими у найближчій перспективі: векселі видані, кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги, поточні зобов'язання з одержаних авансів, з учасниками, із внутрішніх розрахунків, інші поточні зобов'язання. До цієї ж групи пасивів іноді відносять короткострокові кредити банків, проте за запропонованою у даному навчальному посібнику схемою такий вид позикових засобів віднесено до третьої групи пасивів. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: р.520 +р.530 + р.540 + р.590 + р.600 + р. 605 + р.610 (за звітністю до 2013 р.) або р.1605 + р. 1615 + р. 1635 + р. 1640 + р. 1645 + р.1690 (за звітністю після 2013 р.).

Група П3 – середньотермінові борги включають ті боргові зобов'язання, які мають бути погашеними у більш віддаленій перспективі: короткострокові кредити банків, забезпечення наступних витрат і платежів, доходи майбутніх періодів. Порядок обчислення за даними балансу такий: р.500 +р.430 + р.630 (за звітністю до 2013 р.) або р.1600 +р.1660 +р.1665 (за звітністю після 2013 р.).

Група П4 – довготермінові борги і безстрокові пасиви містять ті види джерел фінансування підприємства, які залучені на довгострокову перспективу або без встановленого терміну, а саме: довгострокові зобов'язання та власний капітал. Порядок обчислення за даними балансу такий: р.380 + р.480 (за звітністю до 2013 р.) або р. 1495 +р.1595 +р.1700 (за звітністю після 2013 р.) [23, с.158].

Розрахунок груп активів та пасивів наведено в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Групи активів та пасивів балансу ПАТ «Запоріжсталь»

Активи	A1	A2	A3	A4
2017р.	1028554	17531310	3886350	18186945
2018р.	348928	34558851	5640930	22381613
2019р.	423708	40932172	6334392	21909639

Продовження таблиці 2.11

Пасиви	П1	П2	П3	П4
2017р.	244132	13956214	3083968	23198154
2018р.	378782	28793758	3173512	29641022
2019р.	202327	31166554	3179746	33900303

Порівняння груп активів та пасивів за період 2017-2019рр. наведено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Зіставлення груп активів та пасивів
ПАТ «Запоріжсталь» за період 2017-2019рр.

Активи	2017р.	2018р.	2019р.	Норматив
A1iП1	>	<	>	>
A2iП2	>	>	>	>
A3iП3	>	>	>	>
A4П4	<	<	<	<

Як бачимо підприємство має ліквідний баланс. Основні недолік у 2018р. – це перевищення термінових боргів над абсолютно ліквідними активами ПАТ«Запоріжсталь».

В результаті проведеного аналізу фінансового стану металургійного підприємства у другому розділі кваліфікаційної роботи можна зробити висновок, що підприємство має значні проблеми з ліквідністю та майновим станом.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Удосконалення методики оцінки фінансового стану за рахунок використання факторної моделі фірми «Du Pont»

В умовах ринкової економіки підприємствам необхідно мати обґрунтовану узагальнюючу оцінку фінансового стану, яка б забезпечила зіставлення результатів їх діяльності незалежно від галузі, місця розташування, форми власності або масштабів виробництва й чисельності персоналу.

У зв'язку з цим велике значення має проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства, який має дати повну, усебічну та об'єктивну оцінку його становища. Крім того, застосування методики комплексного фінансового аналізу необхідно для визначення економічного потенціалу підприємства, обґрунтування рішень стратегічного характеру, інформаційного забезпечення потреб фінансового планування, розробки інвестиційних проектів та прийняття рішень щодо фінансування, надання кредиту тощо.

Як показало дослідження, зміст аналізу фінансового стану залежить від поставленої мети, яка може полягати в комплексному аналізі сильних і слабких сторін діяльності фірми або, наприклад, порівняно простому аналізі її короткострокової ліквідності. Проте, незалежно від визначеної мети, оцінка фінансової діяльності здійснюється на основі аналізу фінансових звітів. За допомогою такого аналізу інвестори, кредитори, менеджери й інші зацікавлені особи оцінюють минулий, поточний та очікуваний фінансовий стан фірми [36, с.58].

У його процесі використовуються різні методи й підходи з урахуванням поставленої мети, завдань, а також наявних у розпорядженні

аналітика інформаційних і людських ресурсів, технічного забезпечення.

Під час проведення комплексного фінансового аналізу підприємства необхідно дотримуватися певних вимог. Розглянемо основні з них.

1. Методологічна база комплексного аналізу має ґрунтуватися на методиках, які за короткий строк могли б оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання. Комплексний фінансовий аналіз має не тільки ідентифікувати проблемні елементи, а й зробити обґрунтовані висновки щодо розвитку тенденції зміни фінансового стану підприємства в цілому.

2. Під час практичного проведення комплексного фінансового аналізу слід використовувати такий ефективний прийом, як *порівняльний аналіз*. Він являє собою внутрішньогосподарський аналіз зведених показників фінансової звітності за окремими напрямками діяльності самого підприємства та його дочірніх підприємств або міжгосподарський аналіз показників цього підприємства порівняно з відповідними показниками конкурентів, середньогалузевими чи середніми показниками.

3. Для здійснення комплексного аналізу необхідно забезпечити формування групи показників, які б відповідали вимогам комплексної характеристики поточного стану підприємства та перспектив його подальшого розвитку.

4. Ефективність комплексного аналізу значною мірою залежить від можливості побудови адекватної системи однозначності інтерпретації результатів математичної та аналітичної обробки визначеної групи цільових показників з метою попередження та уникнення двозначності висновків [37].

Ключовим елементом процедури комплексного аналізу фінансового стану підприємства є побудова моделі обробки вхідної інформаційної бази. Така модель — це обґрунтований відповідно до специфічних характеристик конкретної процедури комплексного аналізу органічний синтез математичних, статистичних та аналітичних методів дослідження.

У науковій літературі залежно від методичного забезпечення виокремлено п'ять груп моделей:

- рейтингові, що передбачають зіставлення з певною шкалою, де значення рейтингу виступає елементом лінійно упорядкованої множини;
- індексні, в яких комплексний показник будується шляхом агрегування ознак за допомогою розрахунків багатовимірного аналізу;
- матричні, де вхідна інформація відображається по горизонталі й вертикалі в таблиці (матриці), а її елементи, що знаходяться на перетині рядків і стовпців, є одиничними показниками фінансового стану підприємства;
- інтегральні, що визначають функціональні залежності між окремими одиничними показниками за допомогою багатofакторного дискримінантного аналізу;
- із застосуванням інструментарію нечіткої логіки, що окрім кількісних факторів, дає можливість урахувати ще й експертно-аналітичну інформацію та паралельно проводити аналіз складових фінансової системи (ліквідність, рентабельність, ділова активність та ін.). Ці моделі дають високу точність ідентифікації досліджуваного об'єкта, але по суті дублюють деталізований фінансовий аналіз, ускладнюючи його за рахунок своєї багаторівневої структури [38].

Вибір методу залежить від низки чинників: типу економічної системи, ступеня розвиненості ринкових відносин, особливостей побудови балансу та інших форм звітності, галузевих особливостей, виду діяльності, форми власності підприємства тощо. Методи аналізу можуть використовуватися паралельно, а також частково, доповнюючи один одного. Так, кількісні методи аналізу не враховують такої характеристики підприємства, як репутація, тоді як рейтингові оцінки орієнтовані на врахування чинників суб'єктивного характеру. Аналіз сучасної економічної літератури показав, що, незважаючи на різноманітність підходів до оцінки фінансового стану підприємств, вітчизняні й зарубіжні фахівці єдині в думці про те, що:

– для комплексної оцінки фінансового стану підприємства необхідний розрахунок таких груп індикаторів: фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, рентабельності й становища на ринку цінних паперів;

– економічна оцінка фінансового стану підприємства здійснюється на підставі відносних показників (коефіцієнтів), що відбивають наявність і використання фінансових ресурсів, склад і структуру джерел фінансування, забезпечення активів власними обіговими коштами. Пильної уваги й істотного вдосконалення потребує формування оптимальної системи показників, яка б задовольняла потреби податкових органів, кредитуючих банків, акціонерів і партнерів підприємства за договірними відносинами, а також найбільш точно й повно характеризувала фінансову стійкість і результати фінансово-господарської діяльності підприємства;

– висновок про фінансовий стан підприємства робиться на основі порівняння його відносних коефіцієнтів з нормативними значеннями, середньо галузевими чи середніми в конкуруючій групі. Як база порівняння можуть виступати теоретично обґрунтовані чи отримані в результаті експертних оцінок величини, що характеризують оптимальні чи критичні значення показників. Такі величини фактично виконують роль нормативів для фінансових коефіцієнтів, хоча методика їхнього розрахунку залежно від галузей економіки поки що відсутня [39].

Окрім горизонтального, порівняльного й трендового способів аналізу фінансової звітності та відносних показників, розрахованих на її основі, необхідно також проводити вертикальний аналіз звітів.

Висновки, одержані під час вертикального аналізу, найчастіше підтверджують результати аналізу коефіцієнтів. Проте іноді можуть бути зроблені й додаткові висновки. Тому комплексний аналіз фінансового стану передбачає використання всіх відомих методів фінансового аналізу, включаючи факторний.

Однією з найвідоміших у нашій країні та за кордоном методик комплексної оцінки фінансового стану є факторний аналіз за схемою фірми «Du Pont» .

Цей метод базується на взаємозв'язку окремих фінансових показників фірми та призначений для факторного аналізу рентабельності власного капіталу. За схемою рентабельність власного капіталу (P_{BK}) можна визначити як добуток рентабельності активів (P_A) та спеціального мультиплікатора, що характеризує співвідношення власного капіталу й авансованих у діяльність компанії коштів, тобто коефіцієнта фінансової залежності (K_ϕ):

$$P_{BK} = P_A * K_{\phi} \quad (3.1)$$

У свою чергу рентабельність активів розкладається за факторами таким чином:

$$P_A = P_{\text{ЧП}} * K_{OA} = \frac{\text{ЧП}}{B} * \frac{B}{A} \quad (3.2)$$

де $P_{\text{ЧП}}$ – чиста рентабельність реалізованої продукції;

K_{OA} – коефіцієнт оборотності активів;

A – активи фірми;

B – виручка від реалізації продукції;

ЧП – чистий прибуток.

Об'єднавши дві попередні формули, можна одержати розширену формулу фірми «Du Pont», а саме:

$$P_{BK} = P_{\text{ЧП}} * K_{OA} * K_{\phi} \quad (3.5)$$

$$P_{BK} = \frac{\text{ЧП}}{B} * \frac{B}{A} * \frac{A}{BK} \quad (3.6)$$

де BK – власний капітал [40].

Розрахуємо за наведеною моделлю песимістичний та оптимістичний прогноз для металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

Таблиця 3.1

Песимістичні та оптимістичні фактори для моделі фірми «Du Pont»

	Чистий прибуток (ЧП), тис.грн	Чистий дохід від реалізації (В), тис.грн	Активи (А), тис.грн	Власний капітал (Вк), тис.грн
Песимістичні фактори	3348549	33158709	40482468	20185654
Оптимістичні фактори	4719209	59153818	65445910	30893050

Методом абсолютних різниць розрахуємо вплив кожного фактору на кінцевий результат (таблиця 3.2)

Таблиця 3.2

Розрахунок впливу факторів на основі моделі фірми «Du Pont»

Показники	Значення
Метод абсолютних різниць	
Песимістичний прогноз	16,59
Розрахунок	23,38
Вплив чистого прибутку	6,79
Розрахунок	23,38
Вплив виручки	0,00
Розрахунок	23,38
Вплив активів	0,00
Розрахунок	15,28
Вплив власного капіталу	-8,10
Оптимістичний прогноз	15,28

Розрахунок зроблений за допомогою Microsoft Excel, механізм розрахунку наведено на рис.3.1.

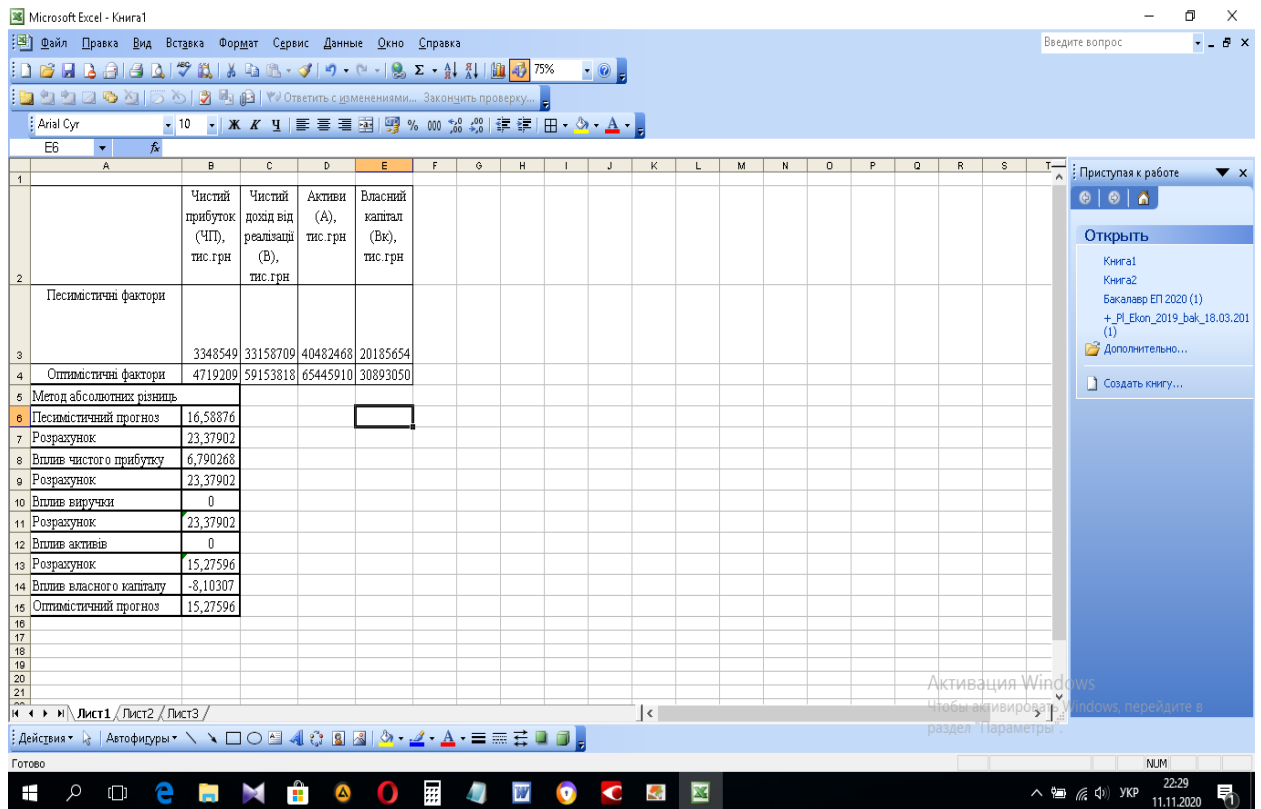

Рис.3.1. Розрахунок впливу факторів за допомогою моделі фірми «Du Pont»

Якщо розраховувати вплив коефіцієнтів отримаємо наступні результати (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Розрахунок впливу коефіцієнтів на основі моделі фірми «Du Pont»

Показники	Значення
Метод абсолютних різниць	
Песимістичний прогноз	0,17
Розрахунок	0,131051
Вплив рентабельності продаж	-0,03
Розрахунок	0,144614
Вплив оборотності активів	0,013563
Розрахунок	0,15276
Вплив коефіцієнту фінансової залежності	0,008145

Як бачимо збільшення чистого прибутку збільшує показник рентабельності на 6,79%, збільшення власного капіталу призвело до зменшення показника на 8,1%.

Виходячи з впливу коефіцієнтів, найбільший вплив здійснює оборотність активів.

Наведена модель показує, що рентабельність власного капіталу підприємства залежить від трьох чинників першого порядку: чистої рентабельності продажів, ресурсовіддачі, структури джерел майна, вкладених у підприємство. Важливість цих показників пояснюється тим, що вони певним чином узагальнюють усі сторони фінансово - господарської діяльності фірми: перший чинник узагальнює звіт про прибутки і збитки, другий – актив балансу, третій – пасив балансу.

Результати факторного аналізу формули фірми «Du Pont» можуть використовуватись для дослідження шляхів підвищення ефективності функціонування фірми. Фахівці зі збуту можуть вивчати, який вплив на рентабельність має збільшення (або зниження) цін реалізації зміна асортименту продукції, вихід на нові ринки збуту тощо. Для бухгалтерів великий інтерес викликає аналіз витратних статей і пошук шляхів зниження собівартості продукції. Розглянута схема є цікавою також для фінансових аналітиків, менеджерів із виробництва й маркетингу, які мають знаходити шляхи оптимізації рівня тих чи інших активів. Щодо фінансового менеджера, то він може провести порівняльний аналіз використання різних статей фінансування, спробувати знайти можливості зниження витрат за обов'язковими відсотковими платежами, оцінити ступінь ризику в разі залучення додаткових зовнішніх джерел фінансування, необхідних для підвищення рентабельності власного капіталу.

Таким чином, розширена формула фірми «Du Pont» є особливо корисною для підсумкових висновків про фінансовий стан фірми, оскільки

вона розчленовує рентабельність на три важливі компоненти: 1) контроль за витратами, 2) використання активів, 3) використання позик.

Висновки, отримані за результатами аналізу схеми фірми «Du Pont», також можуть бути доповнені за допомогою аналізу критичних співвідношень, які допомагають виявити умови беззбиткової роботи компанії.

Запропонована методика фінансового аналізу підприємства дозволить системно підходити до оцінки фінансового становища фірми, робити більш об'єктивні висновки щодо поточної та перспективної її діяльності. Саме комплексний підхід до аналізу фінансового стану, на нашу думку, дозволить створити надійну картину фінансового становища фірми. Це сприятиме розширенню адаптаційних можливостей підприємств до змін умов господарської діяльності та створенню умов їх стабільного функціонування й розвитку.

3.2. Покращення фінансового стану металургійного підприємства за рахунок показників ділової активності

Одним з головних завдань фінансового менеджменту підприємства виступає своєчасне забезпечення фінансовими ресурсами господарських процесів та інвестиційної діяльності підприємства. Для забезпечення ефективної роботи фінансової системи має підтримуватись відпрацьований механізм функціонування кожного елемента цієї системи. Порушення на певному рівні спричиняють виникнення дисбалансів, що в свою чергу, зумовлює перетягування фінансових ресурсів із одного процесу в інший, утворює дефіцит ресурсів внаслідок їх затримок на певних стадіях, змушує нарощувати портфель кредиторської заборгованості. Наслідки таких процесів порушують роботу підприємства в цілому, знижуючи його ринкову мобільність та конкурентоздатність [41].

Одним із головних завдань у забезпеченні стабільного функціонування фінансової системи підприємства є управління дебіторською заборгованістю підприємства. Дебіторська заборгованість виступає важливим показником, що характеризує фінансовий стан підприємства, стан джерел фінансування поточних та капітальних витрат, для оцінки правильності і обґрунтованості прийнятих управлінських рішень. В залежності від розміру дебіторської заборгованості, найбільш вірогідних строків її погашення, а також від того, яка вірогідність непогашення заборгованості, можна зробити висновки про стан оборотних коштів підприємства та тенденції його розвитку.

Провідне місце у фінансових планах західних корпорацій посідає процес ефективного управління дебіторською заборгованістю. Що стосується українських підприємств, то переважна більшість з них ставить завдання та декларує необхідність управління дебіторською заборгованістю, проводить різноманітні управлінські заходи. На практиці часто такі заходи залишаються директивними, недостатньо регулярними, рідко переходять на рівень системи управління дебіторською заборгованістю. Такий підхід дозволяє зробити припущення, що як окремий елемент управління дебіторська заборгованість не виступає [42].

Наявність у балансі простроченої дебіторської заборгованості означає, що підприємство використовує більшу суму активів ніж потребує. Така складна ситуація знижує рентабельність активів підприємства і призводить до зниження його вартості на ринку. Виникнення простроченої дебіторської заборгованості є наслідком суттєвих прорахунків в управлінні. Така ситуація є еквівалентною проблемам з фінансуванням поточних платежів і у кращому випадку може компенсуватись отриманням овердрафтів, а у гіршому – викликати прострочення зобов'язань перед постачальниками. Дана негативна тенденція ставить під сумнів ділову репутацію підприємства, може негативно вплинути на умови співпраці з постачальниками, спричинити недоотримання прибутку в результаті порушення безперервного процесу забезпечення через обмеження закупівель сировини (робіт, послуг) у майбутньому.

При виникненні простроченої дебіторської заборгованості починається її знецінення як об'єкта застави, що свідчить про негативну кредитну оцінку через ризики, і відповідно обмежує доступ до кредитних ресурсів.

Як правило, прихований вплив невинного розміру дебіторської заборгованості повністю не оцінюється, внаслідок чого не аналізуються і втрати бізнесу. Крім того, відстрочка платежу стає тим елементом взаємовідносин із контрагентом, котрий втрачає первинну суть розширення обсягів продажу [43].

Наслідки виникнення простроченої дебіторської заборгованості:

- касові розриви і необхідність їх фінансування за рахунок овердрафтів або допущення простроченої кредиторської заборгованості;
- зниження кредитоспроможності підприємства за оцінкою фінансових установ-кредиторів;
- необхідність додаткових інвестицій власника (акціонерів), зниження привабливості бізнесу;
- зниження рентабельності активів, і як наслідок, вартості бізнесу.

У дослідженнях структури управління дебіторською заборгованістю думки науковців різняться стосовно визначення провідних аспектів, які є визначальними для ефективного обслуговування системи фінансів. Тому пропонуються різні принципи та підходи до управління, які визначаються відмінностями національної економіки, галузевими особливостями, фінансовим станом підприємства і потенціалом його подальшого розвитку.

Так різноманітність підходів до управління можна систематизувати в одну систему, де отримаємо етапи формування процесу управління дебіторською заборгованістю. Серед яких слід визначити:

1. Фінансовий аналіз діяльності організації постачальника;
2. Розробка кредитної політики підприємства;
3. Прийняття рішення про надання кредиту, страхування дебіторської заборгованості;
4. Зміни кредитної політики підприємства;

5. Контроль за відвантаженням і документообігом;
6. Контроль за фінансовим станом дебіторів;
7. При непогашенні боргу чи його частини встановлення оперативного зв'язку з дебітором на предмет визнання ним заборгованості;
8. Звернення до господарського суду із позовною заявою про стягнення простроченої заборгованості [44].

До розробки плану по управлінню дебіторською заборгованістю слід включати розділи, що враховуватимуть групу показників, які відображають отримання позитивного ефекту від нарощування портфелю дебіторської заборгованості саме в частині «заборгованість за товари (роботи, послуги)».

Дотримання такої умови дозволить забезпечити менеджмент підприємства різними способами контролю та можливістю в короткі терміни розрахувати показники, що характеризують реальний стан дебіторської заборгованості на підприємстві, що в свою чергу, забезпечить формування елементів дієвої системи реагування на зміну тенденцій фінансового стану.

Особливу увагу слід звернути на юридичний аспект досліджуваного питання, вдало розроблене застосування якого дозволить із значно більшою ефективністю, як планувати управління дебіторською заборгованістю, так і регулювати показники дебіторської заборгованості в процесі оперативного управління. Однією з головних умов розробки фінансового плану виступає формування системи показників, які відповідатимуть рівню досягнутих результатів, точність яких повинна забезпечити якомога більшу відповідність при прийнятті управлінських рішень. Система точних показників базується на цифрах отриманих за результатами поточної діяльності, тому за термінами погашення дебіторської заборгованості слід вбачати конкретно визначені строки, покладаючись на які фінансовий відділ може планувати фінансові потоки підприємства протягом періоду, на який складається відповідний фінансовий план. Фінансовий відділ опиратиметься не лише на галузеві особливості, загальнонаціональний стан економіки та на результати минулих

періодів, тому що особливою умовою визначення строків виступає договірна процедура встановлення термінів погашення заборгованості.

У договорі розділ, де мова йде про відповідальність сторін за порушення умов договору, зазначена відповідальність часто обмежується лише санкціями згідно чинного законодавства. Такий спосіб передбачає цілий ряд експертних оцінок із визначенням дійсно понесених збитків підприємством-кредитором. Дана процедура є тривалою, що може перевищувати операційні цикли на підприємстві і погіршувати показники конкретно взятого періоду, за який проводиться аналіз стану дебіторської заборгованості, та фінансового стану підприємства в цілому. В той же час бюрократична процедура проведення судових оцінок експертами не завжди є об'єктивною. Тому при укладанні договору слід вказувати конкретні санкції за порушення, які повинна буде компенсувати кожна сторона за договором. Розмір даних санкцій може бути різним, як у відсотковому вираженні, так і передбачати розірвання договору із компенсацією завданих збитків стороні яка їх зазнала.

Поширена практика, коли сторони за договором не згодні із значним розміром санкцій, оскільки це порушує мобільність їхньої кредиторської заборгованості, якою боржники можуть користуватись протягом певного періоду, уникаючи перебоїв із фінансуванням у власній діяльності. Рівень розмірів санкцій за порушення умов договору визначається багатьма умовами, починаючи із частки ринку, яку посідають підприємства, що укладають договір, та ступенем необхідності покупцеві конкретної поставки.

Юридичний аспект при укладанні договорів із підприємствами покупцями та постачальниками, в процесі яких формується дебіторська заборгованість, повинен бути відрегульований на постійній основі. Функціонування процесу укладання договорів повинно відповідати чітко сформованим внутрішнім принципам підприємства, що закладено у фінансовому плануванні, а також залежить від частки ринку і необхідності збільшення кредитних поступок для розширення ринку збуту [45, с.298].

Слід зауважити, особливість даного аспекту, що полягає у різній мотивації юридичного, збутового та фінансового відділів підприємства. Серед вітчизняних підприємств на практиці часто трапляється так, що стратегія підприємства існує задекларовано, а оперативний контроль за її виконанням на усіх рівнях діяльності відсутній. Прикладом такої невідповідності виступає відсоткова мотивація працівників відділу збуту за продаж продукції без прив'язки цього показника до реально отриманих коштів за неї. Відповідно фінансовий відділ запланував певні показники та терміни погашення заборгованості, відтак і рівень забезпечення фінансовими ресурсами поточної діяльності підприємства, а терміни погашення дебіторської заборгованості порушені внаслідок не доопрацювань на рівні співпраці юридичного та збутового відділів. Тому для формування цілісного механізму контролю за накопиченням дебіторської заборгованості та термінів її погашення слід в межах цілісної стратегії підприємства збалансувати роботу усіх відділів на співпрацю, метою якої виступає налагоджена процедура контролю та стягнення дебіторської заборгованості.

При розробці фінансового плану в частині управління дебіторською заборгованістю слід звертати особливу увагу на оптимальні показники стосовно розмірів накопичення дебіторської заборгованості у відповідності із збутовою політикою підприємства та визначення оптимальних строків її погашення. В загальній характеристиці фінансового стану підприємства міститься оптимальний показник кожного із його параметрів, який не повинен мати критичного значення, оскільки такі відхилення спричинять затримку фінансових ресурсів на певному з етапів обороту та їх дефіцит у іншій його частині. Тому терміни, на які може відбуватись затримка погашення дебіторської заборгованості повинні мати чітко вихідне значення із загального фінансового стану, який вважатиметься як оптимальний. Такий показник повинен бути обґрунтованим у частині можливості порушення термінів визначених сторонами договірних зобов'язань. Якщо ж в процесі

взаємовідносин порушено договірні терміни необхідно розпочати за процедурою судове стягнення заборгованості [46, с.798].

Для дотримання вчасного й ефективного реагування на ситуацію з простроченням термінів погашення дебіторської заборгованості необхідно налагодити щоденний оперативний облік дебіторської заборгованості. Таку роботу виконують працівники облікового відділу, але, як правило, бухгалтери документально фіксують господарські операції і їх робота не передбачає виконання фінансового плану та ведення справ по управлінню дебіторською заборгованістю. Тому на базі даних фінансового обліку у програмному забезпеченні роботи бухгалтерського відділу слід додати можливість передачі даних обліку до компоненти програмного забезпечення, що використовується для управління дебіторською заборгованістю. Таке поєднання забезпечить оперативне отримання даних стосовно групи прострочень на певну дату, терміни наближення погашень заборгованості, що в свою чергу дасть можливість працівникам фінансового відділу та менеджерам відреагувати на прострочення, а також завчасно визначитись із контрагентом.

Злагоджена система по управлінню дебіторською заборгованістю не завжди може існувати на підприємстві через цілий ряд причин, що можуть бути визначальними для бізнесу. Тому політика стосовно управління дебіторською заборгованістю підприємства може носити досить гнучкий характер. Причини, які порушують функціонування системи управління дебіторською заборгованістю полягають у можливих труднощах в залежності від частки ринку як у сфері закупівель так і реалізації. Особливо делікатною є ситуація, коли на частки продажів та закупівель припадає значний відсоток у взаємовідносинах з одним контрагентом. Такий стан справ відповідає важливим чиним за нормальне функціонування підприємства взагалі. Тому при управлінні дебіторською заборгованістю у взаємовідносинах із такими контрагентами слід скласти додаткові параметри стабільної роботи і аналізувати їх контрольні показники, оскільки в такому разі прорахунки

одразу визначатимуть серйозні порушення у стабільності фінансового стану. Необхідно проводити регулярну діагностику стану розрахунків та термінів їх порушення, намагатись отримувати із різних джерел інформацію про фінансовий стан дебітора, частка якого є значною. Прорахунки в управлінні дебіторською заборгованістю за таких умов можуть відчутно дестабілізувати фінансовий стан підприємства-кредитора [45, с.300].

Виходячи із вищевикладеного зауважимо важливість усіх перелічених заходів для ефективної розробки та впровадження програм по оптимізації дебіторської заборгованості підприємства. Даний спектр заходів повинен носити комплексний характер застосування, охоплювати усі сфери діяльності та структуру підприємства, що можуть спричиняти взаємовплив в системі управління в цілому. Це дозволить отримати загальний економічний ефект від впровадження системи оптимізації дебіторської заборгованості

Банківські установи та підприємства з деяким острахом відносяться до використання факторингових схем, так як факторингове фінансування, так або інакше, продовжує нести в собі великі ризики. І багато операторів ринку, банки, факторингові компанії вже зіткнулися з такими ризиками.

Отже, проблема полягає в тому, як цього уникнути, які моделі застосувати, як зробити так, щоб знизити показники ризиків факторингового портфелю і навіть наблизити їх до європейських.

На європейському факторинговому ринку ризики мінімальні, завдяки процедурам, функціям і моделям, які застосовуються для зниження рівня втрат по факторинговим операціям.

На наш погляд, адаптація європейських моделей і факторингових схем для українського ринку дозволить істотно знизити показники втрат, які сьогодні є найактуальнішим завданням для українського факторингового ринку.

Повільні темпи становлення ринку факторингу в Україні викликане складністю в розумінні факторингу, а саме, через:

- недостатній рівень ознайомлення з послугою на українському ринку,

- асоціювання з кредитом,
- труднощі документообігу,
- незвичну систему оплати,
- складність в самостійному структуруванні операції,
- збільшення вартості продукції.

Факторинг насамперед призначений для вирішення таких питань, як негайне інкасування коштів або одержання їх на визначену у факторинговому договорі дату, незалежно від платоспроможності платника; покриття ризиків, пов'язаних зі своєчасним отриманням оплати; управління дебіторською заборгованістю клієнта; надання консалтингових послуг власнику дебіторської заборгованості тощо.

Факторинг дає змогу постачальникові мінімізувати ризики, пов'язані із відстроченням оплати придбання товарів чи послуг, зменшує необхідність у відволіканні значних адміністративних ресурсів для отримання оплати від покупця за поставлені товари чи послуги, а також дає змогу постачальнику отримати кошти за свою дебіторську заборгованість [46, с.799].

Послуга факторингу в Україні доволі таки молода. Зародження та формування українського ринку факторингу припадає на 2001 рік. Першим банком, що розпочав надавати послуги з факторингових операцій, був АКБ “Укрсоцбанк”. З часом технологію факторингу підтримав і запровадив АКБ “ТАС-Комерцбанк”, розпочавши активну експансію ринку. Проте в момент становлення ринку факторингу в Україні була відсутня необхідна нормативна, теоретична і практична база, не було підготовленого кадрового потенціалу, а технологія факторингу була основана на розробках російських колег. Українські теоретики і практики розробили нову технологію, внесли відповідні корективи, вдосконалили і спростили факторинговий цикл, і в 2004 році факторинговий бізнес розпочинає своє друге зародження в банківських установах і корпораціях. З 2006 року факторингові операції починає проводити АТ “Державний Експортно-імпортний банк”. Однак, операції в основному проводилися з поточними клієнтами банку, які активно

користувалися кредитними послугами, таким чином замінюючи кредит факторингом. Окрім банків, факторинг надають інші фінансові установи, наприклад, компанія “Арма Факторинг”. Проте, працюючи на ринку факторингу з 2004 року, ця компанія обслуговує не більше 15 клієнтів.

Поняття та предмет договору факторингу чітко визначені в Цивільному і Господарському Кодексах. Згідно ст. 1077 Цивільного Кодексу договір факторингу – це договір, згідно якого одна сторона (фактор) передає або зобов’язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов’язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника). Згідно зі ст. 350 Господарського Кодексу факторинг – це придбання банком права вимоги в грошовій формі з поставки товарів або надання послуг з прийняттям ризику виконання такої вимоги та прийом платежів.

Отже, факторинг – комплекс послуг, що надаються клієнту спеціалізованою компанією (фактором) в обмін на уступку дебіторської заборгованості (обов'язковим є перехід права власності на дебіторську заборгованість). Важливо знати і розуміти, що факторинг – самостійний напрямок економіки, скерований на надання комплексних послуг, що сприяють росту об’єму продаж торгових і виробничих компаній та не являється частиною ніякої іншої галузі економіки і важливий сам по собі.

Твердження деяких теоретиків і практиків сьогодення про те, що факторинг є різновидом кредиту є помилковим. Щоб у цьому переконатися, наведемо відмінності між кредитом та факторингом (табл.3.4).

Основні ознаки факторингу:

- фінансування,
- облік, адміністрування, аналітичне супроводження,
- інкасація, внутрішні бізнес-процеси,
- покриття ризиків.

Відмінності між кредитом та факторингом

КРЕДИТ	ФАКТОРИНГ
Кредит повертається банку позичальником	Факторингове фінансування погашається з коштів, що надходять від дебіторів клієнта
Кредит надається на фіксований період	Факторингове фінансування виплачується на термін фактичного від термінування платежу
Кредит виплачується в обумовлений кредитним договором період	Факторингове фінансування виплачується в день поставки товару (надання платіжних документів)
Кредит, як правило, надається під забезпечення	Факторингове фінансування, як правило, здійснюється без забезпечення
Кредит надається на заздалегідь обумовлену суму	Розмір факторингового фінансування не обмежений і може збільшуватися в залежності від росту об'ємів продажів клієнта
Кредит погашається в заздалегідь обумовлений день	Факторингове фінансування погашається в день фактичної оплати дебітором поставленого товару
Погашення кредиту не гарантує отримання нового	Факторингове фінансування продовжується безстроково
При кредитуванні, окрім перерахування коштів, банк не надає позичальнику інших послуг	Факторингове фінансування супроводжується управлінням дебіторської заборгованості
Відсутність системи управління дебіторською заборгованістю постачальника	Наявність системи управління дебіторською заборгованістю постачальника

Завдяки факторингу, після поставки товару (надання послуг) продавець негайно отримує в формі авансу значну частину від суми дебіторської заборгованості, що виникла (до 95%), не чекаючи на платіж від покупця. Фінансування автоматично збільшується в залежності від росту продажів.

Управління дебіторською заборгованістю передбачає: контроль за своєчасною оплатою поставок покупцями; прогнозування строків інкасації і спеціальні процедури нагадувань при затримці платежів; регулярні, детальні і зручні звіти про стан дебіторської заборгованості; механізм роботи щодо повернення боргових зобов'язань дебіторів (як досудові так і судові дії) тощо. Покриття ризиків включає ризики, що пов'язані як із загальною діяльністю підприємства, так і з поставкою товарів з відтермінуванням платежу, в тому числі неотримання платежу від покупця в строк.

Кожне підприємство використовує різні джерела фінансування своїх оборотних засобів, зокрема це: власні кошти, товарний кредит від постачальника, попередня оплата від покупця, банківський кредит, овердрафт, факторинг тощо.

Факторинг має переваги для продавця, а саме:

- можливість значного збільшення об'ємів поставок і ринкової долі, відповідно і прибутку компанії,
- можливість планування своїх фінансових ресурсів без врахування платіжної дисципліни покупців,
- можливість здійснювати закупівлю товарів за більш низькими цінами, маючи оборотні кошти,
- покращення ділового іміджу і платоспроможності завдяки можливості здійснювати своєчасні розрахунки зі своїми кредиторами.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується дефіцитом коштів і низькою платоспроможністю більшості суб'єктів господарювання, що призводить до істотного зростання обсягів дебіторської заборгованості. За таких умов особливу роль відіграє ефективне управління

дебіторською заборгованістю щодо своєчасного її повернення та попередження виникнення безнадійних боргів.

Наявність дебіторської заборгованості – це об'єктивний процес, який зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції. Проте постійне зростання обсягу дебіторської заборгованості, недисциплінованість покупців, які щораз затримують розрахунки, наявність простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості можуть спричинити серйозні проблеми для будь-якого підприємства, суттєво вплинути на його фінансовий стан та платоспроможність. Саме тому удосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю дасть можливість вирішити ряд проблем, що зумовлені її наявністю та неконтрольованим зростанням.

В системі управління дебіторською заборгованістю вагому роль грають факторингові операції.

Розглянемо цей вид послуг як альтернатива повернення боргів контрагентів.

В табл. 3.5. наведено факторингові операції 3 комерційних банків - лідерів ринку факторингових послуг.

Таблиця 3.5

Факторингові операції комерційних банків - лідерів ринку факторингових послуг

Показники	АТ «Укрсиббанк»	Райффайзен Банк Аваль	ПриватБанк
Максимальна сума факторингу, % суми постачання	96,5%	90%	85%
Максимальний термін, місяців	2	4	2
Ставка в гривні, річних	21% (1 місяць) 22% (2 місяці)	19%-24% 40% (без регресу)	21%-23%

Продовження таблиці 3.5

Показники	АТ «Укрсиббанк»	Райффайзен Банк Аваль	ПриватБанк
Мінімальна комісія за управління дебіторським боргом, % суми боргу	Від 0,5%	0,5%	0,6% (1 місяць) 0,85% (2 місяці)
Мінімальна кількість дебіторів	1	3	3

Отже, серед досліджуваних банків найбільшу суму факторингу надає – «АТ «Укрсиббанк»» 96,5 %, а найменшу «ПриватБанк» – 85 %. У «АТ «Укрсиббанк»» існує фіксована ставка 21 % річних строком на 1 місяць, у «Райффайзен Банк Аваль» коливається від 19 % до 24 %, у «ПриватБанку» коливається від 21 % до 23 %.

Наведемо приклад розрахунку вартості факторингу на суму 1000 грн строком на 1 місяць (табл. 3.6).

Визначаємо, що серед вищезазначених банків найбільшу вартість факторингових послуг має АТ «Укрсиббанк» – 21,72 грн та «Райффайзен Банк Аваль» – 20,25 грн. Найменшу вартість має «ПриватБанк» – 19,98 грн. Зазначмо, що під час розрахунків у всіх трьох банків ми брали річну ставку факторингу 21 %. Можливі певні коливання у процентних ставках, але базою, за якою нараховуються ці проценти та комісійна винагорода банку, є сума коштів, сплачена банком продавцеві на початок (у АТ «Укрсиббанк» найбільша сума – 965 грн, у «Райффайзен Банк Аваль» ця сума становить 900 грн а у «ПриватБанку» – 850 грн). Але «ПриватБанк» має більшу комісійну винагороду, яка становить 0,6% проти 0,5% у «Райффайзен Банк Аваль».

Таблиця 3.6

Розрахунок вартості факторингу

Показники	АТ «Укрсиббанк»	Райффайзен Банк Аваль	ПриватБанк
Сума коштів сплачена банком продавцеві на початку, грн	965	900	850
Відстрочена сума платежу, грн	35	100	150
Вартість факторингу, грн	16,89	15,75 30 (без регресу)	14,88
Комісія за управління дебіторським боргом, грн	4,83	4,5	5,1
Загальна сума вартості факторингу, грн	21,72	20,25 (34,5 без регресу)	19,98

Для порівняння проведемо розрахунок вартості кредиту трьох вищезгаданих банків на суму 1000 грн строком на 1 місяць.

Найбільшу вартість кредиту має ПриватБанк, це пов'язано з тим, що ПриватБанк має найбільшу суму комісійної винагороди.

Такі банки, як АТ «Укрсиббанк» та «Райффайзен Банк Аваль» мають однакову суму вартості кредиту.

Таблиця 3.7

Розрахунок вартості кредиту

Показники	АТ «Укрсиббанк»	Райффайзен Банк Аваль	ПриватБанк
Сума кредиту, грн	1000	1000	1000
Ставка в гривні, річних, %	21	21	21

Продовження таблиці 3.7

Показники	АТ «Укрсиббанк»	Райффайзен Банк Аваль	ПриватБанк
Вартість кредиту, грн	17,5	17,5	17,5
Комісійна винагорода за кредит, %	0,5	0,5	0,5
Сума комісійної винагороди за кредит, грн	5	5	6
Загальна сума вартості кредиту, грн	22,5	22,5	23,5

Варто зауважити, що за рівнем капіталізації та надійності цих трьох банків потрібно обирати саме АТ «Укрсиббанк» або «Райффайзен Банк Аваль». Проведемо аналіз вартості факторингу та вартості кредиту трьох вищезгаданих банків на суму 1000 грн строком на 1 місяць.

Порівняння вартості факторингу та вартості кредиту наведено в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Порівняння вартості факторингу та вартості кредиту

Показники	АТ «Укрсиббанк»	Райффайзен Банк Аваль	ПриватБанк
Загальна сума вартості факторингу, грн	21,72	20,25	19,98
Загальна сума вартості кредиту, грн	22,5	22,5	23,5
Відхилення (кредиту від факторингу), грн	+0,78	+2,25	+3,52

Проведення факторингової операції для підприємств є набагато дешевшим, ніж отримання кредиту. ПриватБанк має найдешевший

факторинг, ніж кредит в цьому банку. Зауважимо, що у разі надання факторингу «Райффайзен Банк Аваль» має право вимагати повернення кредиту (факторинг з регресом) якщо без права повернення грошей (факторинг без регресу), то річна ставка на такий вид факторингу становить близько 40 % річних, тому що даний вид факторингу є більш ризиковим для банку. Під час укладання факторингової угоди, окрім банку, продавця продукції, цю угоду повинні узгодити та укласти і покупці продукції, після цього факторингова угода вступає у дію.

Розрахуємо вартість факторингу для ПАТ «Запоріжсталь» виходячи з суми їх дебіторської заборгованості – 17015658 тис.грн (табл.3.6).

Таблиця 3.9

Розрахована вартість факторингу для підприємств машинобудування

Показники	ПриватБанк	Райффайзен Банк Аваль	АТ «Укрсиббанк»
Сума коштів сплачена банком продавцеві на початку, тис.грн.	16420109,97	15314092,2	14463309,3
Відстрочена сума платежу, тис.грн.	595548,03	1701565,8	2552348,7
Вартість факторингу, тис.грн.	287350,0862	306294,8198	253115,482
Комісія за управління дебіторським боргом, тис.грн.	6833,945003	6379,79043	7223,220351
Загальна сума вартості факторингу, тис.грн.	294184,0312	312674,6103	260338,7023

Як бачимо з табл. 3.6. доцільно скористатись послугами ПриватБанку. Вартість факторингових операцій в даному випадку для ПАТ «Запоріжсталь»

буде становити 260338,7023 тис.грн.

В результаті застосування факторингу покращаться показники фінансового стану (таблиця 3.7)

Таблиця 3.10

Покращення показників ділової активності
в результаті застосування факторингу

Показники	2019р.	Прогноз (з урахуванням застосування факторингової операції)	Відх. (+,-)
Залишкова вартість оборотних активів, тис.грн	45536196	45536196	-
Чистий дохід, тис.грн	59153818	75909137,2977	16755319,2977
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,29	1,67	0,38
Тривалість одного обороту	279	215	-64

Як бачимо з таблиці 3.7 після застосування факторингу коефіцієнт оборотності збільшиться на 0,38 пунктів, тривалість одного обороту зменшиться на 64 дні.

ВИСНОВКИ

В результаті виконання кваліфікаційної роботи отримали наступні результати:

1. Дослідивши сутність поняття “фінансовий стан” та проаналізувавши різні точки зору щодо його визначення, пропонуємо більш точне, лаконічне і таке, що відбиває сутність фінансового стану підприємства, визначення: фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, що визначає реальну (на фіксований момент часу) та потенційну фінансову спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов’язань перед іншими підприємствами й державою.

Основними методами аналізу фінансового стану, які широко застосовуються в практиці господарської діяльності підприємств, є:

- горизонтальний аналіз – визначення абсолютних і відносних змін величин різних статей балансу за звітний період;

- вертикальний аналіз – розрахунок питомої ваги окремих статей у загальній валюті балансу, тобто вивчення структури статей активу й пасиву на звітну дату;

- коефіцієнтний аналіз – вивчення рівня й динаміки відносних показників фінансового стану, які розраховують як відношення величин балансових статей чи інших абсолютних показників, що їх можна одержати на основі звітності. Ці коефіцієнти порівнюють з базовими даними;

- факторний аналіз – виявлення причин зміни абсолютних і відносних фінансових показників, а також для розрахунку впливу причин (факторів) на зміну фінансового показника, що його аналізують.

2. Об’єктом аналізу є ПАТ «Запоріжсталь». Основні види діяльності: виробництво чавуну, сталі та феросплавів; оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами; оптова торгівля металами та металевими рудами; вантажний залізничний транспорт; діяльність у сфері

інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах; забір, очищення та постачання води.

Основні види продукції, які виробляє підприємство є: переробний чавун; сляби з вуглецевих, низьколегованих і легованих сталей; гарячекатаний і холоднокатаний прокат в рулонах і листи; холодногнуті профілі; жерсть чорна; стрічка сталева.

В процесі аналізу фінансового стану ПАТ «Запоріжсталь» було проаналізовано: майновий стан підприємства, фінансову стійкість, ліквідність.

Вартість майна підприємства з кожним роком динамічно змінюється. Порівнюючи 2019р. з 2015р. майнове значення збільшилось на 29983176 тис.грн.

Питома вага основних засобів складає 35-47%, оборотних засобів - 52-64%.

Зменшення коефіцієнта оборотності та збільшення періоду обороту оборотних коштів підтверджує сповільнення господарської діяльності ПАТ «Запоріжсталь».

Ефективність використання основних засобів металургійного підприємства підтверджує динаміка показників фондоддачі та рентабельності основних засобів. Показник фондоддачі збільшився на 0,81 грн на 1 грн основних засобів. Рентабельність основних засобів у зв'язку зі зменшенням чистого прибутку склала 22,97% (знизилась на 6,24%).

У зв'язку з нестабільністю отримання прибутку за роками рентабельність майна металургійного підприємства має нестабільну динаміку.

Рентабельність активів ПАТ «Запоріжсталь» зменшилась, порівнюючи 2019р. з 2017р. на 4,37%. В результаті чого термін окупності активів збільшився на 5 років.

Рентабельність оборотних активів зменшилась на 11,8%. Рентабельність необоротних активів зменшилась на 5 років. Відповідно до цих показників збільшились терміни окупності.

Після аналізу майнового стану підприємства проведено аналіз фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт автономії відповідає нормативному тільки у 2017р. Після чого він на протязі 2018-2019рр. зменшується, що підтверджує залежність металургійного підприємства від зовнішніх джерел.

ПАТ «Запоріжсталь» з кожним роком стає більш залежною від залучених та позичених ресурсів, що підтверджує коефіцієнт фінансової залежності, який у 2019р. перевищує нормативне значення на 0,12 пункти.

Коефіцієнт фінансового ризику підтверджує неефективність управління фінансовими ресурсами ПАТ «Запоріжсталь». Обмеженість маневрування власним капіталом підтверджує коефіцієнт маневреності власного капіталу

Коефіцієнт автономії відповідає нормативному тільки у 2017р. Після чого він на протязі 2018-2019рр. зменшується, що підтверджує залежність металургійного підприємства від зовнішніх джерел.

ПАТ «Запоріжсталь» з кожним роком стає більш залежною від залучених та позичених ресурсів, що підтверджує коефіцієнт фінансової залежності, який у 2019р. перевищує нормативне значення на 0,12 пункти.

Коефіцієнт фінансового ризику підтверджує неефективність управління фінансовими ресурсами ПАТ «Запоріжсталь». Обмеженість маневрування власним капіталом підтверджує коефіцієнт маневреності власного капіталу

Виходячи з застосованого методичного підходу до оцінки типу фінансової стійкості можна стверджувати, що ПАТ «Запоріжсталь» за останні 3 роки поступово покращує свою фінансову стійкість.

Металургійне підприємство перетворилось з фінансово нестійкого у

абсолютно фінансово стійке. Основні розраховані пункти методичного підходу до оцінки фінансової стійкості підтверджують динамічно зростаючу стабільність ПАТ «Запоріжсталь».

З кожним роком ПАТ «Запоріжсталь» погіршує своє ліквідне становище. Якщо у 2017р. металургійне підприємство змогло би погасити майже 33% своїх зобов'язань за рахунок миттєвих ліквідних коштів, то у 2019р. не погасить і 13%.

Нормативному значенню відповідають тільки коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття) та коефіцієнт термінової ліквідності. Підприємство має ліквідний баланс. Основні недолік у 2018р. – це перевищення термінових боргів над абсолютно ліквідними активами ПАТ«Запоріжсталь».

3. У третьому розділі кваліфікаційної роботи запропоновано використовувати в діяльності металургійного підприємства модель фірми «Du Pont»

Наведена модель показує, що рентабельність власного капіталу підприємства залежить від трьох чинників першого порядку: чистої рентабельності продажів, ресурсовіддачі, структури джерел майна, вкладених у підприємство. Важливість цих показників пояснюється тим, що вони певним чином узагальнюють усі сторони фінансово - господарської діяльності фірми: перший чинник узагальнює звіт про прибутки і збитки, другий – актив балансу, третій – пасив балансу.

Результати факторного аналізу формули фірми «Du Pont» можуть використовуватись для дослідження шляхів підвищення ефективності функціонування фірми. Фахівці зі збуту можуть вивчати, який вплив на рентабельність має збільшення (або зниження) цін реалізації зміна асортименту продукції, вихід на нові ринки збуту тощо. Для бухгалтерів великий інтерес викликає аналіз витратних статей і пошук шляхів зниження собівартості продукції. Розглянута схема є цікавою також для фінансових аналітиків, менеджерів із виробництва й маркетингу, які мають знаходити

шляхи оптимізації рівня тих чи інших активів. Щодо фінансового менеджера, то він може провести порівняльний аналіз використання різних статей фінансування, спробувати знайти можливості зниження витрат за обов'язковими відсотковими платежами, оцінити ступінь ризику в разі залучення додаткових зовнішніх джерел фінансування, необхідних для підвищення рентабельності власного капіталу.

Таким чином, розширена формула фірми «Du Pont» є особливо корисною для підсумкових висновків про фінансовий стан фірми, оскільки вона розчленовує рентабельність на три важливі компоненти: 1) контроль за витратами, 2) використання активів, 3) використання позик.

Наявність дебіторської заборгованості – це об'єктивний процес, який зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції. Проте постійне зростання обсягу дебіторської заборгованості, недисциплінованість покупців, які щораз затримують розрахунки, наявність простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості можуть спричинити серйозні проблеми для будь-якого підприємства, суттєво вплинути на його фінансовий стан та платоспроможність.

Тому нами запропоновано використати факторингову операцію для повернення дебіторської заборгованості ПАТ «Запоріжсталь».

Розраховано вартість факторингу для ПАТ «Запоріжсталь» виходячи з суми їх дебіторської заборгованості – 17015658 тис.грн. Для розрахунку було використано умови трьох банків. Доцільно скористатись послугами ПриватБанку. Вартість факторингових операцій в даному випадку для ПАТ «Запоріжсталь» буде становити 260338,7023 тис.грн.

Після застосування факторингу коефіцієнт оборотності збільшиться на 0,38 пунктів, тривалість одного обороту зменшиться на 64 дні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дем'яненко М.Я., Лузан Ю.Я. та ін. Фінансовий словник-довідник/ за редакцією Дем'яненка М.Я. – К.: ІАЕУААН, 2005. – 507 с.
2. Осмоловский В.В. Теория анализа хозяйственной деятельности. – Минск: Новое знание, 2006. –188 с.
3. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. – К.: Знання, КОО, 2006. – 378 с.
4. Макарьян Э.А., Герасименко Г.П., Макарьян С.Э. Финансовый анализ: Учебное пособие. 4-е изд., испр. – М.: ИД ФБК_ПРЕСС, 2006. – 235 с.
5. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. 3-тє вид. випр. та допов. – К.: Знання, 2004. – 294 с.
6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб.– 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005. – 662 с.
7. Бланк І. А. Основы финансового менеджмента. Т. 2. – К.: Ника-Центр, 2007. – 487 с.
8. Основы фінансового аналізу [Текст] : навч. посібник / Я.І. Елейко, О.М. Кандибка, М.Л. Лапішко, Т.С. Смовженко. - Львів : ЛБІ НБУ, 2000. - 141 с.
9. Грачев А. В. Анализ и управление финансовой устойчивостью предприятия : Учеб.-практ. пособие. М.: Финпресс, 2002. 208 с.
10. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ. 2000. 460 с.
11. Єлейко Я. І., Кандибка О. М., Лапішко М. Л., Смовтенко Т. С. Основы фінансового аналізу. Львів: Львів. Банків. Ін-т НБУ, 2000. 141 с.
12. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. К.: «Хай□Тек Прес», 2008. 336 с.
13. Прокопенко І. Ф., Ганін В. І., Петряєва З. Ф. Курс економічного аналізу : Підручник. Харків: Легас, 2004. — 384 с.

14. Економічний аналіз : Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатюк, за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. К.: КНЕУ, 2001. 540 с.
15. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 328 с.
16. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз [Текст]: Навч. посібник / К. В. Ізмайлова— К.: МАУП, 2000. — 152 с.
17. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: Навчальний посібник. К.: Київський національний економічний університет, 2004. 365 с.
18. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : Навч. посіб. К.: КНЕУ, 1999. 132с.
19. Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С., Негашев Е. В. Методика фінансового аналізу. М.: ИНФРА-М, 2001. — 208 с.
20. Фінансова діяльність підприємства [Текст] : Підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, П. Я. Петрова — 2-е вид., перероб. і доп. — К.: Либідь, 2002. — 384 с.
21. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник / За ред. Г. К. Кірейцева. К.: ЦУЛ, 2002. 496 с.
22. Ковальчук М. І. Економічний аналіз у сільському господарстві: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни. К.: КНЕУ, 2002. 282 с.
23. Бурковська А.В., Юрков В. О., Хабіров В. Р. Важливість і необхідність оцінки та контролю фінансового стану аграрного підприємства Економічний форум. 2013. Вип. 3. С. 157-160.
24. Герасименко С.С., Головач Н.А. Передбачення фінансового стану підприємства при оцінці його здатності до продовження діяльності. Актуальні проблеми економіки. 2003. №4. С. 2–4.
25. Хотомлянський О. Л., Знахуренко П. А. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства Фінанси України, 2007. № 1.С. 111-117.

26. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. - Житомир: ПП "Рута", 2003.
27. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 235с.
28. Економічний аналіз: Підручник. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г.; За ред. проф. Загороднього А.Г. - 3-тє вид., перероб. і доп.- К.: Знання, 2008. 487 с.
29. Деєва Н. М., Дедіков О. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 345с.
30. Приймук О., Салієнко О. Діагностика фінансового стану та підвищення рентабельності підприємства. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління. 2016. Вип. 36. С. 223-230.
31. Мулик Т.О., Материнська О. Л., Пльонсак О. Л. Аналіз господарської діяльності: підручник. К.: ЦУЛ, 2017. 384 с.
32. Куплова Г. І. Теорія економічного аналізу: навч. посібн. К.: Знання. 2008. 639 с.
33. Сайт Запоріжсталь URL: <https://www.zaporizhstal.com> (дата звернення 11.09.20).
34. Занозовська О. Г. Ефективність діяльності підприємства: управлінський аспект. Інтелект XXI. 2016. №6. С. 90-95.
35. Громова А., Пилипишина І., Носковська А. Теоретико-методолгічні основи формування фінансових ресурсів підприємства URL: <http://ed.pdatu.edu.ua> > article > download (дата звернення: 10.11.2019)
36. Бержанір І. А., Гвоздей Н. І., Улянич Ю. В. Рентабельність як основний показник оцінки діяльності підприємства. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2015. № 1(2). С. 58-62.
37. Роєнко К.В., Свистун Л.А. Особливості та проблеми формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільної економіки URL:

<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/308.pdf> (дата звернення: 10.11.2019).

38. Крамар І. Ю. Факторний аналіз діяльності машинобудівних підприємств за показником рентабельності власного капіталу. Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. 2019. № 3. С. 121-124.

39. Баліцька В.В. Рентабельність діяльності суб'єктів господарювання України: оцінювання істинних результатів. Актуальні проблеми економіки. 2012. №11(137), С.120-130.

40. Носонова Л. В., Божкова В. В. Використання багатофакторної моделі компанії DuPont для оцінки рентабельності власного капіталу АТ «Сумський завод «Насосенергомаш». Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2014. Т. 19, Вип. 1(1). С. 205-208.

41. Лизунова Т.Г. Смоляр Л.Г Сучасні підходи до управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/13793/1/2014_1_Lizunova.pdf

42. 29. Захаренко Н. С. Інструменти управління фінансовими ресурсами промислових підприємств Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць: у 3-х т Маріуполь, 2011.ПДТУ-Т.3С. 94–97

43. Бродська І. І. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». Вип. 7(25). Ч. 1.2010. С. 184–186.

44. Телишевська Л. І., Птащенко О. В., Белоус А.В Управління фінансовими ресурсами підприємства в межах його інвестиційної діяльності Бізнес Інформ. 2014. № 8. С.273-277.

45. Панкратова Л. А. Особливості обліку факторингових операцій в комерційних банківських структурах. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2016. Вип. 88(2). С. 297-304.

46. Марченко О. В. Фінансовий механізм факторингових операцій банку: аналіз ключових аспектів. Молодий вчений. 2017. № 3. С. 798-802.